БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят Унэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 177 (9009)
ИЮЛИИН 30
ЧЕТВЕРГ
1959 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

АЖАЛШАДАЙ АЖАҺУУДАЛАЙ ЭРИЛТЫЕ ҺАЙНААР ХАНГАХА

...эл ерэхэ бүри ажалшадаймнай ...риальна болон культурна ажа...ал улам һайжарна. Парти, ...ительствомнай хүн зоной ажа...алай эрилтые һайнаар ханга...тула саг үргэлжэ оролдожо ...аг гээшэ. Һүүлэй үедэ ниитын ...хоолой предприятинуудай хү...эри һайжаруулха, үхибүүдэй ...л, хубсаһа олоор, шанар һайн...аар оёдог болохо тушаа гүрэн ...н удхашанартай тогтоолнууд ...һан байна.

...ажалшадай ажаһуудалай эрил... һайнаар хангадаг болохо та...р республика доторнай нилээд ...алта болоо. Хубсаһа оёхо, ...уудалай элдэб хэрэгсэл бүтээ... заһабарилдаг мастерскойнууд, ...махерска, бани гэхэ мэтэнүүд ...ерэхэ бүри олоор нээгдэнэ. ...ша оной түрүүшын хахадта Го...к городто ажалшадай ажаһуу...й эрилтые хангаха тусхай ком...т баригдажа, ашаглалгада үг... Эндэ парикмахерска, фотогра...хубсаһа оёхо, сэбэрлэхэ, час, ...эмэй инструмент, радиоприём... заһабарилха мастерскойнууд ...дэнхэй.

...нэ комбинадай нээгдэһэнһээ ...по Городогой ажалшад хэрэг...олоһон сагтаа ерэжэ, ямаршье ...элтэгүйгөөр гутал, хубсаһаяа, ...э заһуулдаг болоо. Ажаһуудал...имэ комбинадай ямар аша ...тай байһаниие хүн зон мэдэрэн, ...р һайшаана. Гадна магази...аар үхибүүдтэ таатай хубсаһа...үгы һаа, хүнүүд комбинадайн ...хубсаһанай мастерскойдо захил ...оюулдаг байна.

...н зоной ажаһуудалай эрилтые ...ха талаар энэ зэргын зарим ...хүдэлмэри хэгдэжэ байбашье, ...бликымнай ажалшадай энэ ...э үшөөл һайнаар хангагдана...жэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Хү...нютагуудһаа байха республи...най ниислэл—Улан-Удэдэ энэ ...эмэри хүсэд һайнаар табигдаа... Ажалшадай захилаар хубсаһа ...о хэдэн «Ателье» нээгдэһэн ...аа. Теэд ажалай эмхидхэлэй ...у, мэргэжэл һайнтай оёдолшодой ...маг дээрэһээ хүнүүдэй захиһан ...һа гутааха ушар али олон ...нэ. Зарим хүнүүд эндэ оюул... хубсаһаяа хэдэн дахин асар... заһуулха баатай болодог.

...спубликымнай аймагуудта ...лшадай ажаһуудалай эрилтые ...аха хүдэлмэри Бурядай олзо...лгын кооперациин предприяти...аар бэслүүлэгдэдэг гээшэ. Гэ...ье олонхи аймагуудтахи олзо...лгын артельнүүд муугаар хү...эрилнэ, олзо доход оруулха ...ёө дүүргэнэгүй. Нэгэ зарим ...ельнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд тү...э дүүргэбэл һанаагаа амараад, ...лшадые хангаха талаар хүдэл...э һайжаруулха хэрэгтэ анха...а табинагүй.

...лэнгын аймагта «Боевик» гэжэ ...борилгын артель хүдэлжэ бай... Энэ артелиин хүдэлмэриие тү...янь дүүргэлтын талаар хаража үзэхэдэ муу бэшэ байха юм. Гусиноозерск город, Селендумын станок бүтээдэг заводой, Сэлэнгын РТС-эй дэргэдэ эмхидхэгдэһэн тус артелиин сабхиин, хубсаһа оёхо, гэрэй хэрэгсэл заһабарилха мастерскойнуудай хангалтагүй хүдэлмэриие ажалшадай зүгһөө ороһон олон гомдол гэршэлнэ. Зарим мастерскойнуудынь саг соогоо нээгдэдэггүй, шанар муутайгаар заһабари хэдэг байна. Тэрэшэлэн Бичурын аймагтахи Тельманэй нэрэмжэтэ олзоборилгын артелиин хүтэлбэрилэгшэд ажалшадай эрилтые һайнаар хангадаг болохын түлөө эдэбхи үүсхэл гарганагүй. Гансахан аймагай центртэ хэдэн колхозуудай тон олон гэшүүд, РТС, һургуули, больницын хүдэлмэрилэгшэд ажаһуудаг. Тиимэһээ хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангаха элдэб мастерскойнуудые олон газарта нээхэ арга хэдышье бии. Түрүү артельнүүдэй жэшээгээр нүүдэл парикмахерска, фотографи, гутал заһабарилха мастерской эмхидхэжэ, колхозуудай поли, сабшалан дээгүүр нүүлгэхэ хүдэлмэри эндэ дэмжэгдэнэгүй. Хэрбээ энэ үүсхэлые үргэнөөр дэмжээд, хүдэлмэрээ зүбөөр эмхидхээд байгаа һаа, тус артелиинхид колхознигуудта ехэ аша туһа хүргэхэ, өөһэдтөөшье олзо доход ехээр оруулха һэн.

Олзоборилгын артель бүхэн үхибүүдэй хубсаһа оёлгоор захил абаха, хуушан гутал хубсаһа заһабарилха уялгатай. Теэд энэ хүдэлмэриие олзо багатай гэжэ тоолоод, хүдөө нютагай нэгэшье олзоборилгын артель үхибүүдэй хубсаһа оёногүй. Улан-Удэдэ гансахан «Коминтерн» гэжэ артель үхибүүдэй арһан гутал, «Кооператор-Комсомолец» артель трикотажна хубсаһа гаргана. Бэшэ нэгэшье артельдэ үхибүүдэй хубсаһан оёгдоногүй. Правлени энэ дутагдалые мэдэжэ байбашье, зохихо хэмжээ абанагүй.

Ажалшадай ажаһуудалай эрилтые хангаха бүхы хүдэлмэриие гол түлэб олзоборилгын кооперациин предприятинуудай дүүргэдэгые мэдээжэ. Тиимэһээ Бурпромсовет артель бүхэнэй хүдэлмэриие үргэдхэхэ, шадабари мэргэжэл һайнтай хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулжа, энэ асуудалые түргөөр шиидхэхэ уялгатай. Аймсоведэй гүйсэдхэхэ комитедүүд олзоборилгын артельнүүдэй, промкомбинадуудай хүдэлмэриие хиналта дороо абажа, хүн зоной ажаһуудалай эрилтые һайнаар хангадаг, гэрэй хэрэгсэл элбэгээр бүтээдэг болохын түлөө тэмсэл үргэдхэхэ ёһотой.

Олзоборилгын артель, промкомбинадуудай хүдэлмэрилэгшэд! Долоон жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, ажалшадайнгаа эрилтые бүри һайнаар хангадаг болыт!

Нүхэр Н. С. Хрущев Днепропетровскдо ерээ

...НЕПРОПЕТРОВСК, июлиин 28. ...СС). КПСС-эй ЦК-гэй Нэгэдэ... секретарь, СССР-эй Министр...эй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр ...С. Хрущев июлиин 28-да Днепро...ровскдо ерэбэ. Украиные КП... ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь ...В. Подгорный, Украинын ССР-эй ...нистрнүүдэй Соведэй Түрүүлэг...Н. Т. Кальченко, партиин Днеп...петровско обкомой нэгэдэхи сек...тарь А. И. Гаевой, облгүйсэдко...ой түрүүлэгшэ И. Х. Юнак, Ук...аинын ССР-эй Верховно Соведэй ...түрүүлэгшын орлогшо, Днепропет...ровско металлургическа институдай ...рофессор К. Ф. Стародубов, об...ластной, городской партийна, со...юзэ болон ниитын органи...зацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, про...мышленна предприятинуудай, ба...йгууллагануудай коллективүүдэй, науч...но-шэнжэлэлгын эмхи зургаануу...дай болон һургуулинуудай түлөө...лэгшэд нүхэр Н. С. Хрущевые ...аэродром дээрэ угтаһан байна.

...Нэгэдэхи интернат-һургуулиин ...директор А. А. Патока, Петров...ын нэрэмжэтэ заводой солото бу...лад хайлуулагша Социалистическэ ...Ажалай Герой П. С. Махота, ра...ынозаводой түрүү хүдэлмэришэ А. С. Кочетова, Карл Либкнехтын нэрэмжэтэ заводой прессэй машинист Социалистическэ Ажалай Герой Д. М. Заволокин Украинын хуушанай заншалаар городой ажалшадай үмэнэһөө Никита Сергеевичые дабһа-хилээмээр хүндэлөө. Үхибүүд хүндэтэ айлшандаа баглаа сэсэгүүдые барюулаа.

Н. С. Хрущев угтагшадта хандажа, тобшохон үгэ хэлэһэн байна.

Нүхэр Н. С. Хрущевой аэродромһоо город ошохо замдань олон мянган ажалшад тэрэниие халуунаар амаршалжа, түрэл Коммунистическэ партидаа, Советскэ правительстводаа инаг дуратай, үнэн сэхэ байһанаа мэдүүлээ.

Н. С. Хрущев тэрэ үдэртөө Днепропетровскын машина бүтээлгын заводто ошоо. Н. С. Хрущевтой хамта нүхэд Н. В. Подгорный, Н. Т. Кальченко, А. И. Гаевой заводто ошолсоһон байна.

Нүхэр Н. С. Хрущев предприятиин цехүүдээр ябажа, заводой хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдөө.

Заводто ехэ митинг боложо, Н. С. Хрущев сугларагшадта халуунаар угтагдан үгэ хэлэһэн байна.

Тэжээл бэлэдхэлгые ойрын сагта, таряа хуряалгын эхилтэр сүм дүүргэе!

Түрүү арга хэрэглээд...

Кударын аймагай колхозууд мүнөө жэл ниитынгээ малда жэл хахад, хоёр жэл хүрэхэ шэмэтэ тэжээл бэлдэхэ гэһэн зорилго табяад, эмхитэйгээр ажаллана.

Һүүлэй арбаад үдэрэй турша дотор аймагай колхозууд тус тустаа 1000—3000 тонно хүрэтэр силос дараба. Жэшээлхэдэ, «Дружба» колхоз зарим үдэрнүүдтэ 300—400 тонно шэмэтэ тэжээл бэлдэнэ. Тус колхозой Ара-Алцагадай 4-дэхи бригадада 1000 гаран тонно силос хээрын ногоогоор дарагданхай.

Мүн Ждановай, Кировэй, Куйбышевай нэрэмжэтэ колхозуудта шэмэтэ тэжээл бэлэдхэлгэ түлэг дундаа ябуулагдана. Ждановай нэрэмжэтэ колхозой 2-дохи бригада (бригадирнь Очиржап Галсанов) гурбан үдэр соо 300 тонныи нүхэндэ шэмэтэ тэжээл дараа.

Куйбышевай, Кировэй нэрэмжэтэ колхозууд тэгшэ газар дээрэ силос ехээр даража, шэмэтэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ гаргашалагдадаг хүсэ, зөөрөө горьтойгоор алмажа байна. Тиихэдэ ажалыншье нилээдгүй хүнгэн болгогдожо, бүтээсэншье һураггүй дээшэлэнхэй. Энэ түрүү аргые үргэнөөр хэрэглэжэ байһан Куйбышевай нэрэмжэтэ колхоз богонихон болзорто 700 тонно силос дараба. Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо 400 гаран тонно силос тэгшэ газар дээрэ дарагдаа. Тус колхоз мүнөө жэл 9 мянган тонно силос, 20 мянган центнер үбһэ бэлдэхэнь.

Г. Цыдыпов.

Хэлсэһэнээ хүсэндэнь хүргэнэгүй

Энэ жэлдэ Курумканай аймагай колхозууд 3 мянга гаран гектарта тэжээлэй элдэб ургамалнууд, тэрэ тоодо 1975 га газарта кукуруза таринхай. Эндэхи Калининай, Сталинай, Карл Марксын нэрэмжэтэ томохон колхозууд тус тустаа 400—400 гектарта кукуруза таряа. Эдэ колхозууд байгша ондо тэжээлэй ургамал ногоо, кукуруза ехээр тарихын түлөө нилээд горьтой оролдолго, ажалай гаргашашье һайсахан хэһэн байха юм.

Хэрбээ эндэхид кукуруза болон тэжээлэй бусад ургамалнуудаа оролдосотойгоор харууһалжа, һайнаар ургуулжа шадаа һаа, ерэхэ үбэлжэлгэдэ ниитынгээ адууһа малые шэмэтэ тэжээлээр гүйсэд хангаад, үшөө хойто жэлдэшье үлэхөөр тэжээл бэлэдхэхэ аргатай байгаа.

Байгша ондо хура бороо элбэг орожо, ургамал ногооной ургасада ехэ таатай зохид байба. Тиигээдшье курумканайхид эхэнхи кукурузаяа уһалагдадаг газарта таряа һэн. Эдэ бүгэдэһөө харахада, мүнөө жэлдэ эндэ кукурузын һайнаар ургаха бүхы эрхэ нүхэсэл бии байна. Теэд мүнөө эндэ кукурузань хэр һайнаар ургажа байнаб гэжэ хаража үзэебди.

Июль һарын тэнгэһээ хойшо Бархан уулын хормойһоо эхилээд, аймагай саада заха Алла, Аян, Аргада, Гаарга нютагуудай таряалан дээгүүр ябажа харахада, кукурузын, наран сэсэгэй болон бусад тэжээлэй ургамалнуудай ургаса элдэб буртаг үбһэ, үрмэдэһэндэ дарагдашанхай. Эдэ ургамалнуудай өөдөө ургахаяа болитороо үбһэ, үрмэдэһэндэ дарагдашоод байхада, тэдэнэй эзэдынь—колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, комплексно звенонуудай гэшүүд юу хаража байна гээшэб? гэжэ асуултай болоно. Бүри үбэл байхада колхозуудта дуутай шуутайгаар эмхидхэгдэһэн комплексно звенонууд хабарай тарилгада хүдэлөөд лэ, ургаса харууһалха үедэ тэдэнь элдэб шалтагаанаар иишэ тиишээ тарашаһан байха юм. Мүнөө болоходо кукурузын ургаса харууһалха нэгэшье звено олдохоёо болинхой. Аяар июль һарын гаратар аймагай нэгэшье колхоздо кукурузын болон бусад пропашной ургамалнуудай ургасын зуруу хоорондын элдүүрилгэ түрүүшынхеэшье хэгдэжэ үшөө хүшэ хүрөөгүй байгаа. Тиихэдэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Цыбиков, парткомойнь секретарь нүхэр Эрдынеев), Кировэй нэрэмжэтэ артель (түрүүлэгшэнь нүхэр Бадмаев, партийна организациинь секретарь нүхэр Доржиев) кукурузын зурууд хоорондохи элдүүрилгые июлиин тэн болотор оройдоошье эхилээгүй байшоо. Тиимэһээ тэдэнэй ургаса гараар, машинааршье сэбэрлэжэ хүшэ хүрэхөөр бэшэ.

Дурсагдаһан Кировэй нэрэмжэтэ колхозой агроном нүхэр Борбонов һаяхан «Баргузинская правда» газетэдэ бэшэг бэшэхэдээ, кукуруза хабар муугаар таригдажа, зүб квадрадуудай гаргагдаагүй дээрэһээ мүнөө тэрэнэй ургасын зурууд хоорондохиие элдүүрилхэ аргагүй болоо гэжэ тайлбарилна. Теэд нүхэр Борбонов гэнтэ мүнөө «тэнгэриһээ тэб гэжэ буушоо» бэшэ, харин кукурузын тарилгые өөрөө хүтэлбэрилһэн байна бшуу. Кукурузын тарилгын муугаар хэгдэжэ, зүб квадрадай гараагүйһөө боложо, тэрэнэй ургасые утааша, хүндэлөөшэнь элдүүрилхэ аргагүй болоһон баримтанууд аймагай бусадшье колхозуудта үзэгдэнэ. Тиихэдэ аймагайхид энэ жэлдэ бүхы 1972 гектар кукурузаяа квадратно-гнездовой аргаар тариха тухай гоё гоёор хөөрэлдэһэн аад, үнэндөө тэрэнэйнгээ 800 гаран гектарыень үргэн рядтайгаар тарижархиһан байха юм. Имагтал энээнһээ боложо, тэрэнэйнь зурууд хоорондохиие элдүүрилхэ, минеральна үтэгжүүлгээр нэмэлтэ тэжээл оруулха аргагүй болоо бшуу. Мүн зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ургасада нэмэлтэ тэжээл оруулха гэхэдэ, «тусхай машина, зэбсэггүйбди» гэжэ шалтаад, энээниие хэнэгүй.

Курумканайхид кукуруза, наран сэсэг болон бусад ургамалнуудай ургасые һайнаар харууһалжа, үндэр баян ургаса абаха дүүрэн аргатай. Энэ жэлдэ аймагай колхозууд бүхыдөө кукурузын, наран сэсэгэй болон бусад ургамалнуудай ургасаһаа хамта 50 мянган тонно силос дараха түсэбтэй. Теэд мүнөө тэрээндэнь оройдоол 8900 тонно силосэй багтаха нүхэ, траншейнүүд бии. Дутуу байһан силосэй нүхэ, траншейнүүдые шэнээр бариха, түхеэрхэ тушаа аймагай нэгэшье колхоз биратай юумэ хэнэгүй. Зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд «мүнөө жэлдэ эхэнхи силосээ газар дээрэ даража абахабди» гэжэ бэлэ бэлээр хөөрэлдэнэ. Теэд тэрэнээ хайшан гээд, ямар аргаар хэхэеэ хэниишье ёһоор мэдэнэгүй. Силосэй нүхэ, траншей бэлдэхэ хүдэлмэриин муугаар ябуулагдажа байхада аймагай хүдөө ажахын инспекциин хүтэлбэрилэгшэд «энэ манай хэрэг бэшэ» гэһэндэл, һанаа амархан һуунад.

Партиин айком, аймгүйсэдком ниитынгээ адууһа малда шэмэтэ тэжээл бэлэдхэхэ арга боломжоёо муугаар хэрэглэжэ байһан колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй үмэнэ шанга эрилтэ табижа, эдэ бүхы дутагдалнуудые дары усадхаха тушаа яаралтай хэмжээ абаха ёһотой.

О. Раднаев,
манай корр.

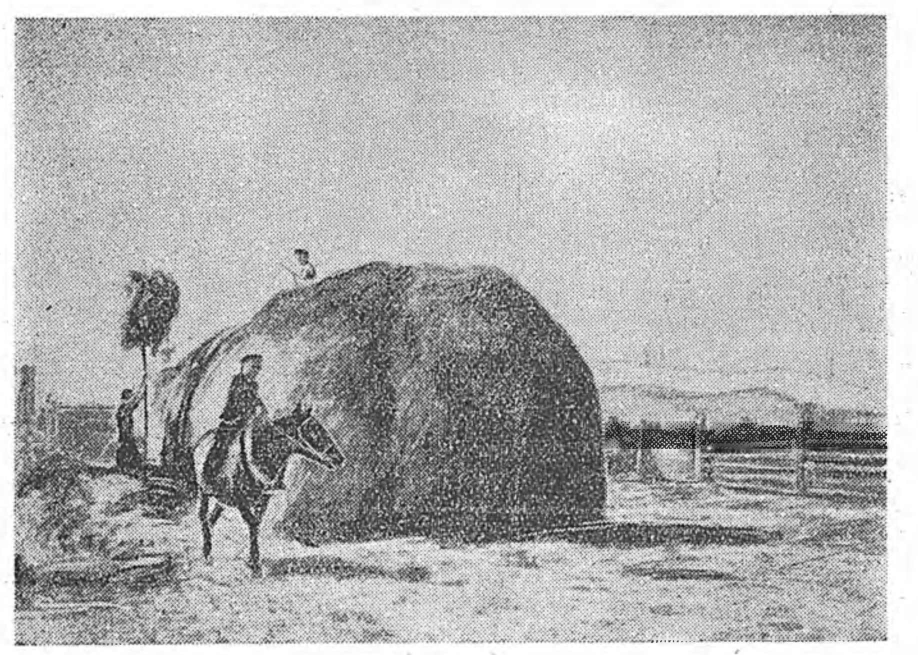

Һүүлэй наратай дулаан үдэрнүүдтэ Иволгын аймагай «Коммунизм» колхоздо тармалга ехээр гаража, 8—12 бухал дээрэ татагдаһан ута ута сомоонууд хойно хойноһоо бодожол байна.

Зураг дээрэ: үбһэшэдэй дунда түрүү зэргэдэ ябалсажа байһан барилгын бригада һүри соможо байна.

Ц. Дондоковой фото.

Олоороо ажаллана

Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо (Хэжэнгэ) 408 колхознигууд үбһэндөө гаранхай. Июлиин 25-най мэдээгээр тус колхоздо 900 гаран тонно силос дарагдаа, 76 мянга гаран бухал табяад, сомоонуудаа һүрилжэ байна.

Үбһэ хуряалга дээрэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ 3-дахи комплексно бригада түрүүлнэ. Тиихэдэ мориин косилкашад С. Шойжитов, Д. Иванов, С. Сампилов гэгшэд ажалай жэшээ харуулна.

Д. Улзуев.

Бүхы хүсэеэ силос даралгада, үбһэ хуряалгада элсүүлэе

Республика дотор тэжээл бэлэдхэлгын ябаса тухай

КПСС-эй ЦК-гэй ноябрь—декабрь һарада болохоёо байһан Пленум тухай мэдээсэл бүхы орон доторнай дуулдажа, совет арад тэрэниие угаа ехэ баяртайгаар угтаба.

Хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ шухала асуудалнууд Пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, манай Эхэ орондо айхабтар ехэ удхашанартай байхань мэдээжэ. Бурят ороной хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд бүхы арадтаяа хамта энэ үдэрые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахые хүсэнэ. Колхоз болон совхозуудта хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ тушааха, худалдаха, тэжээл бэлэдхэлгэ болон ургаса хуряалгые жэшээтэ һайнаар үнгэргэхэ, мал ажалаа саашадань хүгжөөхэ талаар абаһан уялгануудаа болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөөн шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэрнэ.

Байгша ондо, мүн удаадахи жэлнүүдтэ адуу малайнгаа тоо толгойе олошоруулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлжэ, гүрэндөө мяха, һү, нооһо, үндэгэ бүри ехээр худалдаха гэһэн уялгаяа дүүргэхын тула ниитын адуу малые элдэб тэжээлээр гүйсэд хангажа, хойто жэлнүүдтэ хэрэглэгдэхэ тэжээлэй нөөсэ бии болгохо шухала.

Мүнөө жэлдэ манай республикын бүхы аймагуудта ороохо таряанай, хартаабхын, тэжээлэй ургамалнуудай, мүн сабшалангай ургаса һайнаар гаража, иланганяа тэжээл бэлэдхэхэ уялга, түсэбөө дүүргэхэ арга боломжонууд гүйсэд бии.

Адуу малаа элдэб тэжээлээр гүйсэд хангаха хэрэгэй тон шухала байһые зүбөөр ойлгожо, Кударын «Путь к коммунизму» колхозой жэшээгээр олохон колхоз болон совхозууд 1,5—2 жэлдэ хүрэхэ шэмэтэ болон бүдүүн тэжээл бэлэдхэжэ абахые оролдоно. Бодото дээрээ ниитын адуу малые ерэхэ үбэлжэлгэдэ тэжээлээр хүсэд хангаад, хойто жэлдэ хэрэглэгдэхэ нилээд ехэ нөөсэ бии болгохо арга боломжо аймаг, ажахы бүхэндэ бии. Энэ шухала зорилгые бэелүүлхэ хэрэгнэн түрүүн тэжээл бэлэдхэлэй хүдэлмэриие зүбөөр эмхидхэһэнһээ, ажахын болон партийна хүтэлбэрилэгшэдэй оролдосотойгоор ажаллажа, бүхы хүсэеэ, арад зоноо эмхидхэжэ шадаһанһаа болохо байна. Олохон ажахынууд тэжээл бэлэдхэлгэдээ эмхитэйгээр ороод, тэрэнээ һайнаар ябуулжа байнхай. Жэшээнь, «Эрдэм» совхоз июлиин 25-най байдалаар 3350 тонно силос дараа гэхэ гү, али үнеэн бүридөө 2,5 тонно силос бэлэдхээ. Тиихэдэ энэ совхоз нёдондо энэ үедэ нэгэшье тонно силос дараагүй байһан юм.

Мухаршэбэрэй «Знамя Ленина» колхоз энэ үедэ 2006 тонно силос дараа, энэнь үнеэн бүридэ 3 тонно хүртэнэ. Энэ шухала хүдэлмэриие Мухаршэбэрэй олонхи колхозууд муу бэшээр ябуулжа, бүхы аймаг дотороо 10762 тонно силос дараа гэхэ гү, али үнеэн бүридэ 2 тонно бэлэдхээ. Энэ аймагта мүн үбһэ хуряалга урда урдынхиһаа эмхитэйгээр ябуулагдана. Июлиин 25-най мэдээгээр аймагай колхозууд 4,2 мянган гектар сабшажа, тэрэнэйнгээ 37,5 процентые һүрилөөд байнхай.

Тэжээл бэлэдхэлэй хүдэлмэриие Кударын колхозууд һайнаар ябуулна. Июлиин 25-да аймагай колхозууд 9900 тонно силос даража абаа. Энэнь үнеэн бүридэ 3 тонно хүртэнэ. Илангаяа «Дружба» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Цагадаев) тэжээл бэлэдхэлгые эмхитэйгээр ябуулжа, мүнөө үнеэн бүридөө 5 тонно силос дараад байна.

Мухаршэбэрэй болон Кударын колхозууд силос даралгаар иимэ һайн үрэ дүнгүүдые яагаад туйлааб гэхэдэ, тэдэнэр силос даралгын түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, тэрээндэ бүхы машина, зэбсэгээ табижа, бригадануудаа бүхыдэнь хабаадуулжа шадаһан байха юм. Эндэхи бүхы колхозууд тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэридэ тусхай звенонуудые эмхидхэжэ, хүнүүдэй ажалай түлбэриие хэһэнэйнь зэргээр түлэдэг заншалтай. Силос даралга болон үбһэ хуряалга дээрэ һайнаар хүдэлжэ, ехые бэлэдхэһэн хүнүүд нэмэлтэ түлбэри абадаг.

Эдэ аймагуудай колхозууд, мүн совхоздо газар дээрэ силос дараха арга үргэнөөр хэрэглэгдэнэ, силос даралгын бүхы хүдэлмэри оньһожоруулагдажа, ажалай бүтээсэ нилээд дээшэлжэ, хүдэлмэри урагшатайгаар бүтэдэг болонхой.

Тиигэбэшье Курумканай, Баргажанай, Заиграйн болон бусад зарим аймагуудта тэжээл бэлэдхэлгэ муугаар ябажа, тэндэхи колхозуудай, аймагуудай хүтэлбэрилэгшэд «силос дараха гэхэдэ ногоон байхагүй» гэжэ шалтаг баридаг. Теэд энээнэй ямаршье үндэһэ баримтагүй байһаниинь Кударын, Мухаршэбэрэй болон бусад аймагуудай колхознигууд болон совхозой хүдэлмэришэдэй ажал дээрэ элиржэ үгэнэ. Эдэ түрүү аймагуудай ажалшад силос дарахын тула хээрын ногоо, малда эдюулхын тула тариһан оооһо таряае, мүн таряанай захые сабшажа хэрэглэнэ ха юм. Тиихэдэ эдэ арга боломжонууд Курумканда, Баргажанда, Заиграйда мүнөө хүрэтэр хэрэглэгдэнэгүй, тэндэхи хүтэлбэрилэгшэд кукуруза болон наран сэсэгэй ургажа хүсэхые хүлеэгээд һуужа байнхай. Тиин Мухаршэбэрэй, Кударын колхозууд 1,5—2 жэлдэ хүрэхэ шэмэтэ тэжээл бэлэдхэхэ гэһэн зорилгоёо бэелүүлхын тула эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллажа, доторойнгоо арга боломжонуудые гүйсэд элсүүлжэ байна бшуу.

Силос даралга болон үбһэ **ху-**

(*Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта*)

Партийна ажабайдал

Хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха

Һаяхан КПСС-эй Улан-Удын горкомой VIII пленум болоо. Пленум мяха-консервын комбинадай, барилгын трестын 2-дохи управлениин коллективүүдэй дунда ябуулагдажа байһан хүмүүжүүлгын хүдэлмэри тухай мяха-консервын комбинадай партийна организациин секретарь нүхэр Лебедевэй, барилгын 2-дохи управлениин партийна эхин организациин секретариин орлогшо нүхэр Чибаревай элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсээ.

ХҮМҮҮЖҮҮЛГЫН ХҮДЭЛМЭРИИЕ ЯНЗА БҮРЕЭР ЯБУУЛХА

Манай орон дотор үргэн далайсатайгаар коммунизмын байгуулагдажа байха үедэ ажалшадые коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ асуудал бүри ехэ удхашанартай болоно. Энэ талаар ажалшадай дунда ябуулжа байһан хүдэлмэриингөө дүй дүршэл тухай мяханай комбинадай парторганизациин секретарь нүхэр Лебедев тодорхойгоор хэлэжэ үгөө.

Мяха-консервын комбинадай партийна организаци коллективэйнгээ дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һонирхолтойгоор, элдэб янзын шэнэ арга, формо хэрэглэжэ ябуулна.

Абаһан уялгаяа бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ коллективэйнгээ бүхы гэшүүдые жагсааха зорилгоор саг үргэлжэ партийна пээмэл суглаанууд үнгэргэгдэдэг болонхой. Тэдэ суглаанууд дээрэ «Коммунистическэ ёһоор ажаллаха, ажаһууха», «Комбинадайнгаа цехүүдтэ нийтэ-политическэ хүдэлмэри һайжаруулха», «Коммунистическэ ёһоор залуушуулые хүмүүжүүлхэ» гэхэ мэтын хэдэн шухала асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэдэг юм. Мүн иимэ суглаануудые комсомолшууд, залуушуултай хамта хэнэ. Суглаануудай тогтоолнуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ бүхы коммунистнууд, комсомолшуудһаа гадна, хэдэн олон партийнабэшэ эдэбхитэд хабаадалсажа, ехэ хүдэлмэри ябуулна.

Партийна организаци арад зоноо коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриин гол гуламта болохо саг үргэлжэ хүдэлжэ байдаг агитпункт эмхидхээд, һонирхолтой нийтэ-политическэ хүдэлмэри ажалшадай дунда ябуулна. Эндэ хододоо хүн зон олон байдаг.

Тус комбинадта лекторэй үдэр үнгэргэгдэдэг болоһоор 5 һара болоо. Энэ үдэр цехүүдэй хүдэлмэришэдтэ олон янзын темээр һайн бэлэдхэлтэй лекторнүүд лекци уншадаг юм. Тэрээнһээ гадна, клубта научна болон политическэ эрдэм ухаа дэлгэрүүлхэ бүлгэмэй лекторнүүд һара бүри хоёр дахин ерэжэ, лекци уншадаг. Тэндэ аман үгын журнал гарадаг. Жэлэй түрүүшын хахадта эндэ 195 лекци, элидхэл, хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдөө.

Эндэ арадай дружина эдэбхитэйгээр хүдэлдэг болонхой. Энэ дружинада хамта 220 хүн ородог. Дружинын хүдэлмэридэ жэшээтэ, түрүү комсомолшууд, залуушуулһаа гадна, цехын начальнигууд болон бусад хүтэлбэрилэгшэд, коммунистнар хабаадалсана.

Дружинынхид үдэр бүри үдэшын 7 часһаа һүниин 12 час болотор тусхай маршрудаар дежурладаг. Тэдэнэр недели бүри хоёр дахин арад зондо өөһэдынгөө хэһэн хүдэлмэри болон олониитын гуримые эбдэһэн хүнүүд тухай киногой гарахын урда тээ клубта хэлэжэ үгэдэг байна.

Һүүлэй үедэ нүхэдэй сүүд ажалладаг болоо. Һая нүхэдэй сүүдэй түрүүшын заседани ниитын гэмнэгшэдэй хабаадалгатайгаар болоо.

Гэхэтэй хамта, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин иимэ шэнэ формо, арга дүрэ городой бусад партийна организацинуудта һулаар хэрэглэгдэнэ. Илангаяа барилгын организацинуудай партийна эхин организацинуудта энэ талаар дутуу дунданууд горьтойхон бии гэжэ пленум дээрэ элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ МҮРЫСӨӨ ТОДОРХОЙГООР ЭМХИДХЭХЭ

Мяханай комбинадай ажалшадай дунда социалистическэ мүрысөөн һайнаар эмхидхэгдэнхэй гэжэ пленум тэмдэглээ. Социалистическэ мүрысөөнэй дүнгүүд саг болзортоо согсолон гаргагдажа, зоной дунда зүбшэн хэлсэгдэдэг, показателиин самбарта, ханын газетэнүүдтэ, плакат дээрэ бэшэгдэдэг юм. Эндэхи бүхы хүдэлмэришэд абаһан социалистическэ уялгаяа заатагүй дүүргэхын түлөө үнэн сэдьхэлээрээ оролдодог байна.

Тиигэжэ тэдэнэр хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид, майи 19-дэ дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур 30 миллион түхэригэй продукци гаргаа.

Эндэ коммунистическэ ажалай коллективэй нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө 3 цех, 17 бригада тэмсэжэ байна. Мүн 42 хүдэлмэришэд коммунистическэ ажалай ударнигууд болохын түлөө тэмсэнэ.

Комбинадай түрүү желатинна цехтэ коммунистическэ ажалай коллективэй нэрэ зэргэ үгтэнхэй юм.

Цехын гэшүүд коммунистическэ ёһоор ажаллахын, ажаһуухын түлөө оролдоно. Эдэнэрэй дунда үдэрэйнгөө даабари дүүргэдэггүй хүн байхаяа болинхой. Цех дотороо «Мүнөөдэр манда ямар һонин болооб» гэһэн гаршагтай самбарта үдэртөө болоһон һонинууд бэшэгдэдэг, тусхай библиотекэ бии болонхой.

Социалистическэ мүрысөө иигэжэ эмхидхэдэг предприятинууд город соомнай үшөөл үсөөн гээшэ. Барилгын трестын 1-дэхи, 2-дохи, 3-дахи управленинүүдтэ социалистическэ мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдон, саг соогоо гаргагдадаггүй, показателиин самбарта тэмдэглэгдэдэггүй юм. Тиимэ дээрэһээ социалистическэ мүрысөөнэй дүнгүүдые хэншье мэдэдэггүй. Тиимэһээ эдэ организацинууд абаһан уялгаяа ходо дүүргэдэггүй, тэдэнэй ажахыда горьтойхон дутуу дунданууд бии байһаар.

ОЙЛГУУЛАМЖЫН ХҮДЭЛМЭРИ УЛХА ТҮГЭЛДЭРЭӨР ЯБУУЛХА

Городой олохон партийна организацинууд нийтэ-политическэ хүдэлмэрээ ажахын зорилготой нягта холбоо барисаагүйгөөр ябуулна гэжэ пленум тэмдэглээ.

—Политическэ хүдэлмэриин хэр зэргээр ябуулагдажа байһые гансахан лэ лекци, элидхэл, хөөрэлдөөнэй тоогоор сэгнэхэ гээшэ тон буруу гэжэ КПСС-эй Октябрьска райкомой секретарь нүхэр Оглоблин ехэ зүб тэмдэглээ.

— Манай Октябрьска райондо атеистическэ пропаганда муугаар ябуулагдана,—гэжэ тэрэ хэлэнэ. Юрэнхыгөөр, тодорхой бэшээр политическэ хүдэлмэри ябуулхада үрэ дүн гаранагүй.

Үйлэдбэрээ оньһожоруулһан, автомат техникэ нэбтэрүүлһэн, түхеэрэлгэнүүдые шэнэдхэн хубилгаһан һайшаалтай түрүү дүй дүршэлые бүхы предприятинуудта нэбтэрүүлхэ зорилготой техническэ пропаганда ехэ һулаар табигданхай. Инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ажалшадай дунда научно-техническэ асуудалаар лекци, элидхэл үсөөн хэнэ. Республикын промышленна предприятинуудай болон министерствонүүдэй, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд ажалшадай дунда политическэ болон ажахын шухала асуудалаар лекци, элидхэл мүн лэ хомор үнгэргэнэ гэжэ пленум дээрэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

КПСС-эй горкомой, райкомой зарим хүтэлбэрилэгшэдшье арад зоной дунда лекци, элидхэл үсөөн хэнэ. Жэшээнь, партиин Октябрьска райкомой секретарьнар нүхэд Петчинова, Кузнецов, КПСС-эй горкомой хүдэлмэрилэгшэд нүхэд Антонова, Матвеев гэгшэд ажалшадай дунда лекци, элидхэл хомор хэдэг юм гэжэ үгэ хэлэһэн нүхэр Калаганский шүүмжэлээ.

Пленум дээрэ хамта 11 хүн үгэ хэлэжэ, хэлсэгдэһэн асуудал тушаа тодорхой тогтоол баталан абтаа.

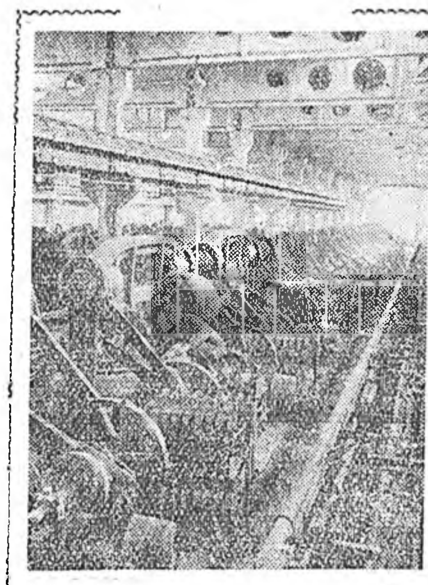

Красноярскда химическэ промышленностиин хэдэн олон янзын предприятинууд баригдажа байнхай. Шинын заводой барилга илангаяа үргэнөөр хэгдэнэ. Тус заводой түрүүшын ээлжээн мүнөө жэлдэ ашаглалгада үгтэхөөр хараалагданхай.

Энэ предприяти мүнөө үеын түхеэрэлгээр хангагдаха юм. Эндэ автомат, телемеханика үргэнөөр хэрэглэгдэдэг байха.

Покрышкануудые нлажа һэльбэхэ хүдэлмэриие автомадаар зэбсэглэхэдэ, энэ хүдэлмэриин технологическа гуримые наринаар сахиха арга олгохо байна. **Зураг дээрэ:** покрышкануудые нлажа һэльбэдэг цех. Покрышкануудые һэльбэн заһаха хүдэлмэри хангаха автомадаар зэбсэглэгдэһэн түхеэрэлгэнүүд эндэ тодхогдохо юм.

ТАСС-эй фотохронико.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Поэт Н. Н. Асеевые Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаха тухай

Советскэ литературые хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайнь түлөө, дала наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан поэт **Асеев** Николай Николаевичые **Ажалай Улаан Тугай** орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ВОРОШИЛОВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1959 оной июлиин 28.

Радиотехник Самбуев

1935 он. Республикын хүдөө аймаг, нютагуудаар радио бии боложо, үдэшэ үглөөгүй элдэб һонин агаарай долгёор дамжуулагдадаг, дуу хүгжэмэй аялган хүнэй сэдьхэл хүдэлгэн байдаг болоо һэн. Гэбэшье олонхи аймагай, колхозой центрнүүд радиотой боложо шадаагүй байба. Тиихэдэ бурядуудай дунда эрдэм һургуулитайшье хүнүүд үшөө олон болоодүй байһаниинь арсаангүй. Орёо оньһото радиоаппаратурые харууһалха, шалгаха, заһабарилха хүнүүд гэхэдэ хурга даража тоолоожорхихоор байгаал..

Энэ үедэ Сэлэнгын аймагай Поёхон нютагһаа хорёод наһатай хүбүүн Балдан Самбуев радистын мэргэжэл шудалха курсада ерээ һэн. Тэрэ курсаяа дүүргэһэнэйнгээ удаа Мухаршэбэрэй аймаг эльгээгдэжэ, хэдэн һара хүдэлхэ зуураа, яһала дүй дүршэл олобо. Радио-аппаратуратай танилсаһан, орёо оньһыень нилээд ойлгожо абаһан байгаа ха. Тиигэ тиигэһээр, үсэд нэтэрүүгээр оролдодог байһанайнгаа ашаар радиотехник болоһон юм лэ. Нэгэ хэды саг соо хүдэлөөд байхадань, мэргэжэлээ дээшэлүүлхыень Балдан Самбуевые Эрхүү хото эльгээһэн байгаа. Тэндэхи курса эрхимээр дүүргээд байхадань, Заиграйн аймагай радиоузелые даагшаар эльгээһэн юм. Тэндэ хүдэлжэ байхадань, хүшэр хүндэ ушаралнууд тохёолдодог байһан. Зарим радистнар, монтернууд үгысень дууладаггүй, «залуу, гүлмэр хүбүүн» гэһэн һанаатайгаар баһаадшье туршаһан ушарал байха. Жэжэ божо хөөрэлдөөнһөө гажардаггүй, даруу даамай сэдьхэлтэй байһан туладаа Балдан Содномович урма зоригоо мохоогоогүй, харин улам эршэмтэйгээр хүдэлдэг болоһон байха. Тэндэнь радиоузел бариха хүдэлмэри эхилбэ. Тиихэдэ Балдан Содномович хамаг хаба шадалаа гамнангүй, унтаха нойргүй шахуу хүдэлжэ, шэнэ радиоузел тогтоохо хэрэгтэ горьтойхон оролдолго гаргаһан юм. Тиигэжэ Балдан Содномовичын ажалай алхамууд эхилһэн гэхэ.

Һүүлээрнь Самбуевай хүтэлбэри доро үшөө хэдэн аймагуудаар радиоузелнууд бодхоогдоһон байха.

1938 ондо Балдан Содномович сэрэгэй албанда мордобо. Тэндэшье ябахадаа өөрынгөө мэргэжэл орхёогүй, полкын радистаар албала хэдэг һэн.

...Нэгэтэ Будапешт хото сүлөөлхэ замдаа манай бүлэг солдадууд дайсадта бүһэлүүлшэбэ.. Тэндэ Балдан байлсаа. Хоёр талаһаа ехэ буудалдаан болоо, агаарһаа дайсадай самолёдууд добтолоо, тиигээд сухариха зуураа бомбо хаяжа үрдибэ. Бомбын тэһэрхэдэ радио холбоон таһарба, штабтай хөөрэлдэхэ арга һалаба. Радиолини заһабарилхаяа Балдан һайн дураараа ошобо. Аадар шэнгеэр адхарһан һомон соогуур мүлхижэ, таһарһан шабын хоёр үзүүр холбоод, бусажа ябатар[...] хатаад, мэдээ алдаа бэлэй.. Гос[...] да байхадаа зүүн гаргүй болоһоно[...] дан мэдэбэ...

1945 оной хабар Балдан С[...] Улаан Одоной ордентой, хэдэн ме[...] Бурят ороноо бусажа ерээ бэлэй. [...] аймагуудтахи радиоузелнуудай ин[...] рээр хүдэлбэ. 1945—1948 онууд[...] публикаяа барандань шахуу радиот[...] гохо гэһэн түсэб ахалагша инженер[...] мов гэгшэтэсэ табиһан, тэрэнь па[...] обкомой IV пленумээр һайшаагдаһа[...] 1948 ондо республика доторнай 14[...] диоузел баригдаа. Тиихэдэ Балдан[...] номович нилээд олон бэрхэшээл [...] гараа бэлэй даа. Зарим колхозой[...] мүнгэ, зөөри гамнадаг, столбын[...] шье малтуулдаггүй бэлэйл. Тии[...] Балдан Содномовичын радиогой удха[...] тухай заримандань хөөрэжэ, ойлг[...] үгэһэн ушаршье байха. Радиотехник[...] буев нютаг бүхэниие мэдэдэг, хүн[...] тойнь үгэеэ ойлголсодог туладаа хү[...] рээ угаа урагшатайгаар ябуулдаг һэ[...]

— 1954 оной эсэстэ республи[...] торнай аяар 148 радиоузел бодхоо[...] байгаа. Мүнөө тэдэнэй орондо ор[...] 46 радиоузел хүдэлнэ. Иигэжэ жэ[...] диоточконуудай орондо томо ради[...] нууд баригдадаг болоо. Жэшээнь, [...] аймагай Үлэгшэн нютагта нэгэ том[...] диоузел баригдажа, 6 жэжэ ради[...] усадхагдаа,—гэжэ Балдан Содномови[...] лэнэ..

Энэ нүхэрэй конторо соогоо һуух[...] хань хомор юм. Заримдаа хэдэн [...] хүдөө нютаг гаража, радиоузел то[...] дог гү, али эбдэрхэй хэрэгсэлыень з[...] рилжа үгэдэг.

— Аа, Содномович ерээ! Энэ [...] радистмнай баһал ядалдаад, энэ н[...] дуудуулаа ёһотой гэжэ хүдөө нютаг[...] нууд Балдан Содномовичые хар[...] хэлсэдэг. Тэрэнэй ошоогүй хүдөө [...] гэжэ байхагүй.

Залуу кадрнуудые бэлэдхэхэ [...] радиотехник Самбуев ехэ эдэбхи[...] оролсодог. Республикын олонхи ради[...] тэрэнэй хүтэлбэри доро практика [...] һан, шалгалта тушааһан байха.

Балдан Содномович Самбуев 194[...] һоо КПСС-эй гэшүүн. Табадахи [...] ДРТС-эй партийна организациин се[...] бяраар хүдэлмэрилнэ.

Нүхэр Самбуев СССР-эй Верховн[...] ведэй Президиумэй Указаар «[...] габьяагай түлөө» гэһэн медаляар ш[...] данхай.

Долоон жэлэй түрүүшүүлэй нэгэ[...] диотехник Балдан Самбуевта са[...] улам урматайгаар, эдэбхи үүсхэл е[...] гээр хүдэлхэ байһандань найдахаар[...]

Ф. Цыденжапов, сту[...]

Республикын предприятинуудаар

МҮРЫСӨӨН ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

Кяхтын гуталай фабрикын коллектив хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргээ һэн.

Мүнөө тэрэ мүрысөөнэй эршэ үргэлжэлһэн зандаа. Фабрикын хүдэлмэришэд үдэр бүхэндэ графигһаа гадуур 30—40 паар сабхи оёно. Халаанайнгаа даалгабариие дүүргэдэггүй нэгэшье хүдэлмэришэн үгы. Мүрысэгшэдэй дунда мастернууд Быстрова, Жарникова, Цыдыпова, сабхишан Жарников, гутал оёгшо Л. Цыбиктарова онсо шалгарна.

Үнинэй хүдэлмэришэн Аграфена Николаевна Быстрова ажалдаа оролдосо ехэтэйгээр хандажа, коллективэйнгээ дунда ехэ хүнд[...] болонхой. Аграфена Николаевн[...] хэлгэ дээрэ хүдэлмэрилхэ зу[...] баян дүршэлдөө залуушуулые [...] гана. Нүхэр Быстрова фабри[...] 13-дахи жэлээ хүдэлнэ. Гутал[...] гын технологи һайнаар шуда[...] мүнөө бригадираар дэбжүүлэ[...] хэй. Тэрэнэй даадаг халаана[...] үдэр бүринигөө нормые 140-[...] процент дүүргэнэ.

Иигэжэ Кяхтын гуталай фа[...] кынхид ажалшадай үргэн хэр[...] лэй эд бараа элбэгээр гаргахы[...] лөө ехээр оролдоно. **В. Вел[...]**

Бүхы хүсэеэ силос даралгада, үбһэ хуряалгада элсүүлэе

(Түгэсхэл. Эхинийнь 1-дэхи нюурта)

ряалгын ааляар ябажа байһанай гол шалтагааниинь имагтал эмхидхэлэй хүдэлмэриин һулаһаа болоно.

Жэшээнь, республикын томохон колхозуудай нэгэн болохо Торниин «Улаан Бургалтай» колхоз силос даралга болон үбһэ хуряалгадаа июлиин 14-дэ гараад, тэрээндээ миил июлиин 22-то жэгдэрэн ороһон байха юм. Тэрэшэлэн эндэхи «Заветы Ильича» колхоз энэ хүдэлмэрээ нилээд гээгдэжэ эхилээд, мүнөө оройдоо 500 тонно силос даража, 10 гаран тонно үбһэ һүрилөөд байнхай. Эндэ олохон колхознигууд тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабааданагүй. Силос хуряадаг хоёр комбайн һайн тракторгүйһөө боложо миин байна. Энэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд (түрүүлэгшэ нүхэр Григорьев) тэжээл бэлэдхэлгэеэ хурдадхаха гэжэ шиидээд, орой хэршэгдээгүй ногоогоор силос дарана. Энэ тон бүтэхэгүй, бүдүүлиг хэрэг гэжэ мэдээжэ.

Тэжээл бэлэдхэлгэдэ һанаа амарханаар хандадаг баримтанууд Курумканай, Заиграйн, Баргажанай болон Кабанскын колхозуудта ушарна.

Иимэ хангалтагүй байдалые эрид буруушаажа, тэжээл бэлэдхэлгэ һаатуулжа байһан шалтагые дары хаа хаанагүй усадхаха шухала.

Мүнөө жэлдэ тэжээл бэлэдхэхэ арга боломжонууд урда урдын жэлнүүдһээ үлүү ехэ бии байһаниинь элитэ. Тиимэһээ тэрээгээр һанаагаа амарангүй, колхоз болон совхозууд шадаал һаа ехэ тэжээл бэлэдхэжэ абаха уялгатай. Тиигэбэшье республика дотор юрэнхыдөө тэжээл бэлэдхэлгэ хангалтагүйгөөр ябуулагдана, бии байгаа арга боломжонууд хүсэд хэрэглэгдэнэгүй. Июлиин 25-най байдалаар колхоз болон совхозууд силос дараха графигаа оройдоо 60 процент, үбһэ һүрилхэ графигаа миил 20 процент дүүргэжэ, үнеэн бүридэ миил 1 тонно шахуу силос дараад байна. Илангаяа үбһэ сабшалга һүрилэлгэ хоёрой хоорондо ехэ забһар гарана. Ямаршье бодото шалтаггүйгөөр Баргажанай, Заиграйн, Закаменай, Иволгын болон Курумканай колхозууд, тэндэхи совхоз силос дараха, үбһэ һүрилхэ графигһаа ехээр гээгдэжэ байбашье, тэжээл бэлэдхэлгэдэ ушарһан дутагдалнуудаа усадхахын тула хүсэдөөр оролдоногүй. Иимэ байдалые тэсэжэ болохогүй, дары шанга хэмжээ абаха саг ерээ.

Нэн түрүүн зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй нобшо нозогой, һанаа амар һуулгые эрид буруушаажа, тэрэниие эсэслэн усадхажа, энэ дороо бүхы техникээ, хэрэгтэй соонь бүхы хүнүүдээ энэ хүдэлмэридэ элсүүлжэ, үдэр бүриин график дүүргэхэ шухала.

Кударын, Мухаршэбэрэй, Зэдын болон бусад аймагай түрүү колхоз, совхозуудай дүй дүршэлые халан абажа, үбһэ хуряалга болон силос даралга дээрэ тусхай звенонуудые эмхидхэжэ, түлөөһыень хэды шэнээн, ямар шанартай тэжээл бэлэдхэһэнээрнь гаргаха шухала болоод байна.

Олонхи аймагуудта силос дараха түхеэрэлгэнүүд хэрэглэмжын миил хахадтань хүрэхөөр бии. Тиимэһээ саг гээнгүй силоснэ түхеэрэлгэнүүдые бариха, газар дээрэ силос дараха арга үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.

Хүдөөгэй ажалшад! КПСС-эй ЦК-гэй ээлжээтэ Пленумые ажалай шэнэ амжалтаар угтахын түлөө оролдоё.

Галуута Нуурай нүүрһэшэдэй город Гусиноозерск жэл ерэхэ бүри болбосон түхэлтэй болоно. Нүүрһэшэдэй ажаһуудал улам һайжарна, культурна боложо байна.

Городой ажалшадай ажаһуудалай эрилтэ хангаха тусхай комбинат баригдажа, һаяхан ашаглалгада үгтөө. Энэ комбинадай уужам, һаруул таһагуудтань парикмахерска, фотоателье, выставкын зал, хубсаһа оёхо, ажаһуудалай элдэб хэрэгсэл заһабарилха олон мастерскойнууд хүдэлнэ.

Зураг дээрэ: ажалшадай ажаһуудалай эрилтэ хангаха комбинат.

Ф. Моренецэй фото.

Шэнэ цехүүдые нээнэ

Баргажанай аймагай Орджоникидзын нэрэмжэтэ олзоборилгын артель һүүлэй үедэ үйлэдбэрээ нилээд үргэдхэжэ, ажалшадай ажаһуудалай эрилтые хангаха талаар түсэбөө саг болзор соонь дүүргэнэ. Ажалшадай захилаар хубсаһа оёхо шэнэ цех нээгдэһэн байна.

Урдань тус артелиин цехүүд гол түлэб аймагай центртэ хүдэлдэг байһан юм. Мүнөө хүн зоноор олон аймагай колхозой центрнүүдтэ элдэб мастерскойнууд нээгдэжэ эхилээ. Жэшээнь, Баргажанай леспромхозой модо бэлэдхэлэй Гусиха гэжэ пунктда, Үүрэг тосхондо сабхиин мастерскойнууд нээгдэһэн байна. Гадна Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой центр—Баянголдо баһа нэгэ тиимэ мастерской нээгдэхээр хараалагдана.

Мүнөө тэжээл бэлэдхэлгын үедэ артелиин правлени нүүдэл парикмахерска, фотографи эмхидхэжэ, колхозуудаар ябуулна. Артелиин хүдэлмэрилэгшэд Кривогорницев, Швецов гэгшэд һайнаар хүдэлмэрилжэ, коллективэйнгээ дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана.

Л. Петров

Эршэ зоригой хүсэн

КПСС-эй XXI съездэдэ бэлэдхэлэй үедэ коммунистическэ ажалай бригадын, ударнигай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрысөөн орон доторнай үргэнөөр дэлгэрһэн байна. Нүхэр Т. Сухановагай хүтэлбэрилдэг комсомол басагадай бригада Улан-Удын модоной завод дээрэ бүгэдэ арадай энэ хүдэлөөндэ түрүүлэн оролсоһон байгаа.

Коммунистическэ ажалай бригада болохын түлөө тэмсэжэ эхилхэдээ, эршэ зоригтой басагад дээшэлүүлэгдэһэн шэнэ уялгануудые абаһан байгаа. Тэдэ уялганууд соонь ажалайнгаа бүтээсые хододоо дээшэлүүлхэ, һара бүринигөө даабариие 4 үдэр урид дүүргэжэ байха, имагтал һайн, эрхим шанартай продукци үгэхэ, ажалладаг түхеэрэлгэнүүдээ һайнаар харууһалха, өөрынгөө мэргэжэл 1 разрядаар дээшэлүүлхэ, дүтэрхы нэгэ мэргэжэл шудалжа, 2 мэргэжэлтэй болохо, жэлэй дүүрэтэр уралан зохёолгын 7 дурадхал оруулха, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, эрдэм соёлоо дээшэлүүлхэ гэжэ бэшэгдэнхэй.

Тэрээнһээ хойшо 5 һара үлүүтэй саг үнгэрөө. Энэ үе соо эдир залуу басагад эршэ зоригтойгоор ажаллажа, хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ шадаха байһанаа элитээр харуулба. Мүнөө Т. Сухановагай хүтэлбэрилдэг бригада заводой түрүү бригадануудай нэгэндэ тоологдоно.

Модо хюрөөдэлгэ дээрэ иимэ һайн амжалта туйлаха гээшэ басагадта тиимэ амар бэшэ хэрэг байгаа. Оньһон аргаар бэлэн модо хюрөөдэхэдэ бараг юм бэзэ гэжэ зарим зон һанадаг байха. Хюрөө доро табижа үгэбэл хюрөөдэгдэхэ ха юм.

Үнэндөө энэмнай тиимэ бэшэ. Модо хюрөөдэхэл гээд хюрөөдэжэ байбал, эрхим шанартай барилгада хэрэгтэй материал абахагүйт. Тохир бохир, ута оодон модон, элдэб голодоһон али олон байха бшуу.

Харин хюрөөгөө зүбөөр тааруулжа, хюрөөдэгдэхэ модоёо зохидоор табижа бүхэлөөд, нэгэ янзаар яарангүй аалиханаар хюрөөгөө хүдэлгэжэ шадабал, эрхим һайн шанартай хюрөөдэмэл модо абажа болодог. Энэ ушар тус бригадынхид һайса ойлгожо абанхай. Гадна хюрөөдэгдэхэ модонһоо үлэдэһэ багаар гаргахын тула тэрэнээ уридшалан эсхэдэг гэхэ гү, али хараалжа, хаанаһаань, ямар янзын хюрөөдэмэл модо абахаяа тэдэнэр бодожо үзэдэг.

Имагтал ажалай түрүү арга хэрэглэдэг боложо, комсомол басагадай бригада һайн амжалта туйлаһан байна. Тэдэнэй ажалладаг газарынь хододоо сэбэр байдаг, түхеэрэлгэнүүдынь эбдэрдэггүй.

Ажалайнгаа бүтээсэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэнь бригадынхидта үшөө нэгэ ушар ехэтэ туһалаа. Энэ хадаа 2-дохи дүтэрхы мэргэжэл шудалһаниинь, өөрынгөө гол мэргэжэл дээшэлүүлһэн хэрэг болоно. Жэшээнь, урдань бригадын үсөөхэн гэшүүд станок дээрэ ажаллажа шадаха байгаа. Хододоо ст[...] дээрэ ажаллахада түргэн эсэг[...] гэжэ хэндэшье мэдээжэ. М[...] бригадын бүхы гэшүүд станок[...] рэ хүдэлдэг боложо, бэе бэеэ[...] гэлсэжэ, бүтээсэ ехэтэйгээр а[...] ладаг болонхой Тиигэжэ һары[...] даабариие тэдэнэр 6—7 хоно[...] урид дүүргэнэ.

Партиин Центральна Коми[...] июниин Пленумэй материалну[...] бригадын гэшүүдэй дунда аж[...] шэнэ эдэбхи үүсхэбэ. Тэдэнэр[...] лаа үргэлжэ дээрэнь оньһожор[...] хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаада[...] жа, энэ хэрэгтэ өөһэдынгөө [...] тые оруулхын тула тэмсэжэ[...] на. Мүнөө эдэ басагад уралаа[...] рижуулгын хэдэн дурадхалну[...] оруулаад байна. Нэгэ дурадха[...] илангаяа һонирхолтой, энээни[...] үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэдэ, [...] хюрөөдэхын тула тэрэниие үр[...] станок дээрэ табихын хэрэггүй[...] лохо юм.

—Бидэнэрэй туйлаһан зарим[...] амжалта маанадые баясуулна[...] бэшье энэмнай манай түрүүшы[...] алхам гэжэ бидэ һайса [...] нэбди. Партиимнай ЦК-гэй ию[...] Пленум ажалай бүри ехэ бү[...] туйлахые, ажалаа үргэлжэ [...] рэнь оньһожоруулхые, авт[...] даар зэбсэгжүүлхые, техни[...] шэнэ дэбжэлтэ туйлахын [...] тэмсэхыемнай уряална. Энэ [...] дань харюу болгон бүри һа[...] хүдэлмэрилхэбди,—гэжэ бриг[...] гэшүүд мэдүүлнэ.

Д. Цырен[...]

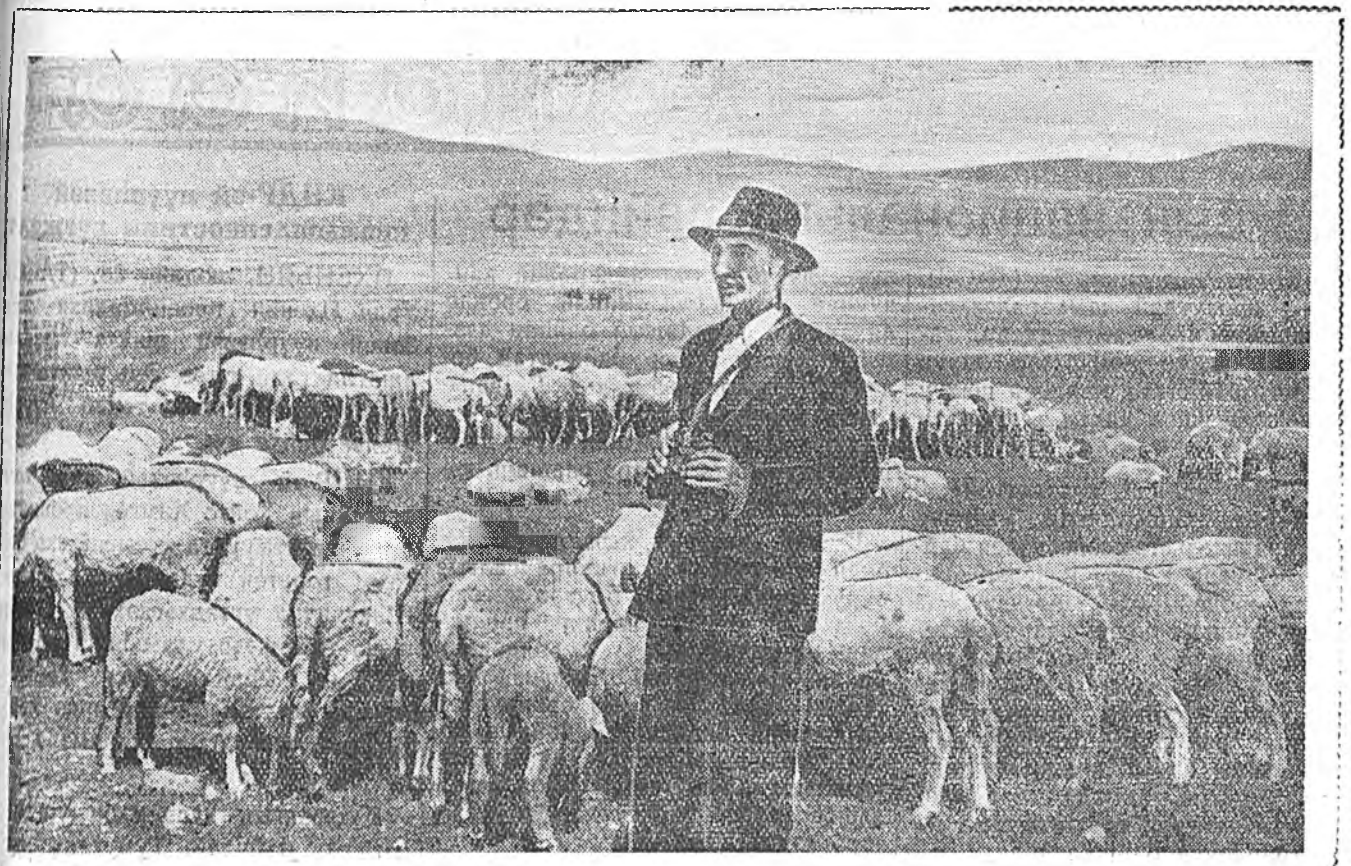

Цыремпил Лужанович Идамжапов Торийн «Улаан Бургаятай» колхоздо 27-дохи жэлээ хони харууһалжа ябана. Энэ нүхэр үнгэрһэн 6 һарын турша соо 549 эхэ хониһоо 430 хурьга абажа, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлээ. Мүн жэлэй дүүрэтэр үшөө тиимэ олон хурьга абахаар хараална. Тиигэжэ абаһан уялгаяа урданайхидаал адли үлүүлэн дүүргэхэ хүсэлэнтэй. **Зураг дээрэ:** нүхэр Идамжапов хонидоо бэлшээжэ ябана. **Н. Дамбаевай** фото.

Асуулын гүүртынхидэй амжалта

Тамча нютагай үргэн талын Асуула гэжэ газарта Сэлэнгын совхозой 2-дохи фермын һаалиин гүүртэ байраланхай. Энэ гүүртын малшад эбтэй эстэй, эдэбхитэй ажалаараа совхозойнгоо һаалишадай дунда алдар нэрэтэй болонхой.

..Ажал хүдэлмэридөө амжалта туйлажа, түрэл Бурят оронойнгоо түүхэтэ һайндэрые эрхим бэлэгээр угтаха гэһэн социалистическэ мүрысөөнэй совхозой хүдэлмэришэдэй дунда үргэн далайсатайгаар дэлгэржэ эхилхэдэ, Асуулын гүүртынхид нэгэн дуугаар шиидээ: һү һааха хахад жэлэйнгээ түсэбые июнь һарын һүүлээр түгэс дүүргэхэ, совхозой һаалишадай мүрысөөндэ заабол илажа гараха. Энэ харюусалгатайшье, хүндэтэйшье хэрэгээ тэдэнэр бодото ажал дээрээ бэелүүлхын тула эршэ зоригтойгоор хүдэлмэрилжэ эхилээ бэлэй. Тиигэжэ тэдэнэр бурят, ород арадуудай хамтараһаар 300 жэлэй ойн һайндэрэй урда тээ һү һааха хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэжэ ажалай амжалтаар тэрэ һайндэрые угтаһэн. Туйлаһан амжалтыень хэды тоо баримтаар гэршэлэн харууляя. Асуулын гүүртын малшад түсэбэйнгөө ёһоор хахад жэл соо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 777 литр һү һааха байһан аад, 794 литр һү һааба. Харин гансахан июнь һарада гүүртын һаалишад түсэбһөө гадуур 8300 гаран литр һү һаагаа. Мүнөө тус гүүртэдэ һү һаалгань үдэрһөө үдэртэ улам дээшэлнэ. Хэрбээ эндэ май һарын эхэр нэгэ үдэр соо бүхыдөө 700 литр һүн һаагдаһан байгаа һаа, мүнөө үдэр соо дунда зэргээр 1100 литр һүн һаагдана.

Энэ гүүртын һаалишад ажал хэрэгтээ шэн зоригтойгоор хандажа, һү һаалгаар һайн дүнгүүдые туйлана. Жэшээлхэдэ, һаалишад Радна-Цырен Раднажапова, Мария Цыденова гэгшэд өөһэдынгөө даажа байһан үнеэн бүриһөө үнгэрһэн зургаа һарын турша соо 980—970 литр һү һаажа, гансашье гүүртынхидэйнгээ дунда бэшэ, мүн бүхы совхозойнгоо һаалишадай мүрысөөндэ илажа ябана. Тэрэшэлэн дүй дуршэлтэй, бэрхэ шадамар һаалишад Бизья Раднаева, Цырен-Ханда Лопилова, Цырен-Долгор Ринчиндоржиева гэгшэд һаалиша түрүү нүхэдһөө ехэшье гээгдэнгүй, хахад жэлэй туршада үнеэн бүриһөө 890—825 литр һү һааһан байха юм. Эдэ үдэрнүүдтэ һаалишадай диилэнхинь сүүдхэдээ үнеэн бүриһөө 8—10 литр һү һаажа, совхозойнгоо һаалиша нүхэдтэ эрхим ажалай жэшээ харуулна.

Асуулын гүүртынхид иимэ амжалта хайшан гэжэ туйланаб? Тэдэнэй ажал хэрэгынь бодомжото зохидоор эмхидхэгдэнэ, һү ехээр һаахын тулада дэлгэрһэн мүрысөөн һаалишадай дунда шадамараар эрхилэгдэнэ, мүн тэдэнэй дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Гүүртын хүдэлмэришэн бүхэн ямаршье хэрэг байг, тэрээндээ бүхы һаналаа табижа, эзэн ёһоор, харюусалгатайгаар хандадаг юм.

Мүнөө һү һаалгые эрид дээшэлүүлхэ, зунай сагай үедэ эндэхи гүүртын һаалишад бүхэн харууһалжа байһан үнеэдһээ шадаал һаа ехэ һү һаахын тула эдэбхи зоригтойгоор оролдоно. Эндэхи үнеэд үдэр һүнигүй бэлшээридэ адуулагдана. Олон жэлдэ мал ажал дээрэ хүдэлмэрилжэ, дүй дуршэлтэй болоһон үхэр харюулагшад Гур-Доржо Дараев, Даба Ринчиндоржиев, Лубсан Абидуев гэгшэд малаа зохидоор адуулжа, тэдэнэйнгээ ашаг шэмэ үгэлгыень эрид дээшэлүүлхэ гэжэ үнэн зүрхэнһөө оролдон ажаллана.

Ц. Гомбын.

Хэлэһэн үгэдөө хүрэнэ

Шэнэ долоон жэлэй түрүүшын жэлдэ Кударын колхознигууд 1,8 дахин ехэ мяха абаха гэжэ шиидэһэн байгаа. Тэдэнэр хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ бүхы арга боломжотой. Энээн тухай аймагай түрүү малшалай дүй дуршэлшье гэршэлнэ. Бэшэ малшадтай адли эрхэ байдалда байбашье, һайн үрэ дүн туйлажа байһан түрүү хүнүүдэй дуршэл тухай хэдэн үгэ хэлэлтэй байна. «Дружба» колхозой 1-дэхи комплексно бригадын бэлшээриин мал харадаг гүүртын малшад нүхэд Гуляев, Ломоносов гэгшэд, хамта дээрээ 227 центнер татадаг 157 хашарагуудые хаража байдаг юм. Бэлшээриин нэгэ сезон соо тэдэ малай шэгнүүрые 460 центнер болоторынь нэмээхэ уялга тэдэ абаһан байха юм. Ондоогоор хэлэхэдэ, энэнь сүүдхэ бүри малые 1 килограммаар таргалуулха гэһэн болоно.

Гуляев Ломоносов хоёр үни заяанай мал ажалда хүдэлжэ ябаһан дүй дуршэл ехэтэй болоһон малшад байха. Үнгэрэгшэ жэлдэ эдэ хоёр 139 эбэртэ бодо мал хаража, һайнаар таргалуулжа шадаһан юм. Мал бүхэн 114 килограммаар нэмээ һэн. Мүнөөшье жэлдэ эдэ хоёр ехэ оролдосотойгоор, үүсхэл эдэбхитэйгээр хүдэлжэ, хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ байна. Дулаан болоһон сагһаа хойшо малаа хоройдо хаажа хонуулангүй, бэлшээридэ ябуулна. Иигэжэ эдэнэр ходоодоо малтаяа хамта ябажа байдаг юм. Ааяма халуун үдэр малаа бургааһа, модоной һүүдэртэ тиирүүлдэг, бэшэ үедэнь бүхы малынь бэлшээжэ эдеэлдэг байна. Малынь уһа, минеральна тэжээлээр хүсэд хангагданхай юм. Оролдосотой һайнаар малаа, адуулһанай ашаар май, июнь һарануудта толгой бүриинь сүүдхэдээ 1—1 килограммаар нэмээгээ.

Малшан нүхэр Гуляевай тоосоое партиин райкомой бюродо шагнаад, «Дружба» колхозой малшадай үүсхэл дэмжэһэн байна. Малайнгаа хүшэ тамирые хоёр дахинаар нэмээхэ гэхэ гү, али сүүдхэ бүри малые 1 килограммаар таргалуулха гэһэн үүсхэлыень һайшаагаад, энэ дүй дуршэлыень дэлгэрүүлхэ гэжэ колхозуудай партийна организацинуудые райкомой бюро уялгалһан байна.

С. Таханов.

Хоца Намсараевич Намсараевые хүдөөлүүлгэ

Июлиин 29-нэй үглөөнэй 11 час. Республикымнай ажалшад элитэ ехэ уран зохёолшо, СССР-эй Верховно Соведэй депутат, КПСС-эй обкомой гэшүүн Хоца Намсараевич Намсараевтай хахасаба. Гүрэнэй ород драмын театрын үргэн ехэ фойе шаналал-гашуудалай шэнжэтэй болонхой. Хрустальна люстрнүүдтэ, гэрэлнүүдтэ хара бүдүүд татагданхай. Наһа барагшын бээтэй хуурсаг үндэр постамент дээрэ, ургамал сэсэгүүдэй хоорондо табигданхай. Хуурсагайнь дэргэдэ хараар хяазалагданхай ехэ улаан туг табигдажа, ханын захаар түрэлхидэйнь, хани нүхэдэйнь, олон тоото эмхи зургаануудай веногууд табигданхай.

Ород драмын театрын фойе хүгжэм хайрата уран зохёолшо Х. Н. Намсараевтай хахасахаяа городой ажалшад, студентнэр, һурагшад олоороо ороно.

Шаналал-гашуудалай хүгжэмэй аялган дуулдана. Олон мянган хүнүүд Коммунистическэ партиин агууехэ хэрэгтэ бүхы ами наһаяа зорюулһан СССР-эй Верховно Соведэй депутат, КПСС-эй обкомой гэшүүн Х. Н. Намсараевта һүүлшынгээ ёһолол мэдүүлэн, хуурсагайнь хажуугаар малгайгаа абан үнгэрнэ. Партийна, советскэ организацинуудай түлөөлэгшэд, уран зохёолшод, заводууд болон фабрикануудай, министерствонуудэй, институдуудай болон бусад эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд, Советскэ Армиин сэрэгшэд һүүлшынгээ ёһолол мэдүүлэн гарана.

Бурят литературын үмэнэ элитэ ехэ габьяатай байһандань манай парти, правительствын Х. Н. Намсараевые шагнаһан Ленинэй орден, Ажалай Улаан Тугай хоёр орден, медаль бишыхан атлас подушкаханууд дээрэ хадагдажа, хуурсагайнь хажуугаар табигданхай.

Хүндэлэлэй харуул гурба минута болоод лэ һэлгэгдэнэ. Шаналал-гашуудалай жагсаалда республикымнай Министрнүүдэй Соведэй, КПСС-эй обкомой, горкомой, райкомой хүтэлбэрилэгшэд жагсана. Уран зохёолшын түрэһэн нютаг—Хэжэнгын аймагһаа ерэһэн түлөөлэгшэд ахамад уран зохёолшодоо һүүлшынгээ ёһолол мэдүүлэн гарана.

Коммунистическэ партиин үнэн сэхэ хүбүүн, СССР-эй Верховно Соведэй депутат, КПСС-эй обкомой гэшүүн Х. Н. Намсараевай гэрэлтэ дурасхаал хэзээдэшье мартагдахагүйл.

Үдэрэй 4 час. Фойе худар орсло зогсоогдоно. Х. Н. Намсараевай хуурсагай дэргэдэ хүдөөлүүлгэ эмхидхэхэ Правительственна комиссиин гэшүүд, наһа барагшын түрэлхид ба ойрын хүнүүд үлэжэ, хахасалгын һүүлшын минутанууд болоно.

Городой хүдөөлүүлгын газар дээрэ шаналал-гашуудалай митингые Правительственна комиссиин түрүүлэгшэ нүхэр Р. С. Сафронов нээжэ, элитэ ехэ уран зохёолшо Х. Н. Намсараевтаяа хахасажа байнабди гэжэ мэдүүлбэ.

КПСС-эй Бурядай обкомой, Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, Верховно Соведэй зүгһөө КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр Очиров үгэ хэлээ.—Бурядай литературын үмэнэ, Эхэ оронойнгоо үмэнэ Хоца Намсараевич Намсараев элитэ ехэ габьяатай. Тэрэ арадайнгаа үнэн сэхэ хүбүүн байжа, тэрэнэй түлөө бүхы хүсэ шадалаа һүүлшынгээ үдэр хүрэтэр зорюулаа —гэжэ нүхэр Очиров хэлээ.—Тэрэнэй зохёолнуудые уншахадаа дайсадые үзэн ядадаг боложо, өөрынгөө партида, өөрынгөө Эхэ орондо дурлаха ябадалда һурадаг байгаабди, һурахашье байнабди.

— Бидэндэ бултандамнай хүндэтэй, эрхим һайн хүн наһа бараба. Уран зохёолшо-коммунист Хоца Намсараевич Намсараевай бүхы ажабайдал партитай холбоотой байһан юм. Коммунистын нэрэ зэргые тэрэ арадайнгаа үмэнэ харюулаа,—гэжэ КПСС-эй Улан-Удын горкомой секретарь нүхэр Ножкин хэлээ.

Хоца Намсараевич Намсараевай дурасхаалда зорюулан Бурядай уран зохёолшодой союзай түрүүлэгшэ нүхэр Балдано, научно-шэнжэлэлгын комплексно институдай таһагые даагша нүхэр Цыдендамбаев, уран зохёолшын нютагай—Хэжэнгын «Победа» колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Цыренжапов үгэнүүдые хэлээ.

ШАМДАЖААР БОЛОО

Хориин аймагта хонидойнгоо тоо толгой олошоруулха асуудалда тон бага анхарал хандуулагдана.

Аймагай 4 колхоз, совхоз июлиин 1-һээ 15 мянган эхэ хони ороондо оруулжа, январь болотор түл абалга дүүргэхэ ёһотой аад, июлиин 18-най байдалаар оройдоо 5—6 толгой эхэ хони искусственнаар үрэжүүлээд байна. Колхозуудта хурьгад эхэһээ хүсэд һалгаагдаадүй. Хориин совхоздо хонидые хурьгадһаань таһалха хүдэлмэри һаял эмхидхэгдэжэ эхилээ.

«Авангард» колхозой 2-дохи комплексно бригадын ахалагша хонишон Б. Ванзатовай отарын хусанууд туранхай. Дахин ороондо оруулха хонидто хабартаа ямаршье нэмэлтэ тэжээл үгтөөгүй, хүшэ шадалынь дээшэлүүлхын түлөө хэншье оролдоогүй. Мүнөө болотор 100 гаран хониной нооһон хайшалагдаагүй байһаар.

«Дружба» колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр П. С. Борисов, парторганизациинь секретарь нүхэр Б. Гасаранов) энэ жэлдэ дунда зэргээр 100 хонин бүхэнһөө оройдоол 69 хурьган абтаа. Хонидые хэнзэлүүлжэ, хониной тоо толгой олошоруулха аргатай байбашье, июлиин 18-най байдалаар нэгэшье хонин оруулагдаагүй байһаар. Энэ колхоздо хамта дээрээ 2100 толгой хонин ороондо оруулагдаха түсэбтэй. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд «Хонидой шадал муу, мүнөө дээрээ оруулха хонин үгы» гэжэ шалтаг барина. Хонидые искусственнаар үрэжүүлхэ асуудалда колхозой зооветеринарна мэргэжэлтэд эртээнһээ анхаралаа табиха ёһотой байһан аад, мүнөө болотор юушье хээгүй байшоо.

Хориин совхоздо (директорынь нүхэр И. Д. Далбаев, ахалагша зоотехнигынь нүхэр П. В. Бутуханов) хонидоо искусственнаар үрэжүүлхэ хэрэгтэ мүн лэ хайхарамжагүйгөөр хандана. 6 мянган хони үрэжүүлхэ аад, мүнөө болотор мүртэй юумэ хээгүй. Совхозой 5-дахи фермын хонишод Банзарагша Жамбаловай даадаг стара хахад жэл соо 100 хониһоо 70 хурьга абаа. Хонидые хэнзэлүүлхэ хүдэлмэри мүнөө болотор хэгдээгүй зандаа. Июлиин 16-да искусственна үрэжүүлгын техник Мухмедзянов отарада ерэхэдээ үрэжүүлгын шухала хэрэгсэл болохо спиртшьегүй, хажуудаа туһалагшашьегүй ерээ. Отара дээрэ туһалха сүлөөтэй хүнэй үгы дээрэһээ бусаха баатай болоо һэн.

Совхозой 5-дахи фермын управлени хонидоо оруулгада нилээжэ хандана. Мүнөө болотор фермэдэ зоотехник үгы зандаа. Фермын ганса ветврач Никитин ажалаа хаяад, Улан-Удэ ябашоо.

Хонидые искусственнаар үрэжүүлхэ халуун хаһа байхадань, совхозой хүтэлбэрилэгшэд, Хориин аймагай хүдөө ажахын инспекци (начальнигынь нүхэр Ж. И. Громов, ахалагша зоотехнигынь нүхэр Б. Д. Дондуков) энэ шухала хэрэгтэ ямаршье анхарал хандуулаагүй байһаниинь гайхалтай. Саг соогоо эхэ хонидоо хурьгадһаань таһалжа, ороондо оруулаагүй һаа, Хориин аймаг хониноойнгоо тоо толгой олошоруулха талаар нилээд ехэ хохидолдо орохонь бэшэ гү?

Д. Дашиев,
аймагай «Улан-Туяа» газетын хүдөө ажахын таһагые даагша.
Ч. Дарибазарон, манай тусхай корр.

Барилгын шэнэ техникын Москвадахи выставкэ

Барилгын шэнэ техникын выставкэ Москвада һаяар нээгдэхэ юм. Энэ выставкэ дээрэ барилгын детальнуудые зохёохо, бүтээжэ гаргаха талаар туйлалтанууд, гэр байрануудые бодхоолгын техникэ, үйлэдбэриин хүдэлмэри оньһожоруулга харуулагдаха юм.

Выставкэ дээрэ хоёр мянга шахуу экспонадууд табигдаха. **Зураг дээрэ:** наада таладань—уридшалан шанаржуулагдаһан туршалгын түмэр-бетон фермэнүүд харуулагдана.

ТАСС-эй фотохронико.

Шэнжэлхы ухаанай асуудалаар

Үхэлтэй тэмсэхын тулада эрдэмтэд юу хэнэб

Хүнэй наһые ута болгохо, үтэлхэ ябадалтай тэмсэхэ гээшэ мүнөө сагай эгээн шухала зорилгонуудай нэгэн болоно. Энэ талаар нилээд олон шэнжэлэлгэ хэгдэжэ байдаг. Тэдэнэй зариманиинь саашадаа ехэ үрэ үгэхөөр янзатай. Үбдэхэ, үлбэртэхые үзэнгүй, үндэр наһа наһалжа, удаан жаргал эдлэхэ гэһэн хүн бүхэнэй хүсэлэнгэй хүсэлдэн бэелхэ саг холо бэшэ боложо байнхай гэжэ хэлэмээр байна.

Хүнэй үхэлгүй, мүнхэ боложо шадахагүйнь элитэ. Теэд гэнтын аюулһаа шалтагаалжа гү, али усалда орожо, үхэхэ ушарай тохёолдоо һаань—яалтай гээшэб? Иимэ ушарта яһала элүүр бэетэй хүн хосордог ха юм. Тэрэ хүн хэрбээ усалтаагүй һаа, үшөөл удаан саг соо ажаһуужа, ажаллаха байгаа бшуу. Юундэб гэхэдэ, бэе махабадайнь гол нарин газарнууд (уураг тархи, зүрхэн, уушхан) шинраг шамбай, согтой залуугаар ондоо тээгүүрээ гэмэлтэжэ үхэдэг ушар бии. Дэлхэйн олохон эрдэмтэд хүнэй ами наһые «юрэ бусын» үхэлһөө абарха гэһэн зорилго урдаа табинхай.

Манай ороной эрдэмтэд энэ асуудал шэнжэлхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэжэ байдаг гэжэ омогорхолтойгоор тэмдэглэхэ эрхэтэй байнабди. Эмнэхэ, аргалха эрдэм ухаанай бии болоодүйдэ, өөртөө тохёолдоһон, оршон тойрон болоһон бүхы үзэгдэлнүүдэй бодото ушар шалтагааниие мэдэдэггүй эртэ балар сагташье, ямар нэгэн аюулда орожо гэмтэһэн хүниие амидыруулха һэдэлгэ гаргагдадаг байһан юм. Зүгөөр тэрэнь шэнжэлхы ухаанһаа эшэ үндэһэ абаагүй, анха түрүүшын аарагхан алхам байһан тула ураг шагүйдэлгэдэ орохоёол һанадаг байгаа. Үхэлэй юун дээрэһээ тохёолдодогые элирүүлээд, гол ёһыень зүбөөр ойлгоһоной һүүлээр лэ медицинын энэ һалбарида амжалта туйлаха аргатай бологдоһон юм гэдэг. Медицинын эрдэм ухаанай эдэ амжалтанууд элдэб эсын хуурмаг номнолдо эсэргүү эрид шанга тэмсэл соогуур туйлагдаһан байха.

Үхэлые ойлгон мэдэрхын аргагүй, тэрээнтэй тэмсэһэнэй дэмы, бурхан өөрөө үхэлэй сагые тодорхойлдог юм гэхэ мэтэ элдэб хии хооһон, шажанай ойлгомжонууд хэдэн зуугаад жэлэй туршада дэлгэрэнгы байжа, үхэлые зайсуулха зорилготойгоор ябуулагдадаг шэнжэлэлгын хүдэлмэридэ һаад тойбо татадаг байгаа. «Оршолонто юртэмсын байдалые тэбшэхэ, тэсэхэ хэрэгтэй, тиигэбэл хойто наһандаа жаргахат гээд, бүхы наһан соогоо хүдэлжэ, ядаржа ябаһан хүнүүдтэ шажанай номнолшод заабаришалдаг байна» гэжэ В. И. Ленин бэшээ һэн. (Зохёолнуудай 10-дахи том, 55 нюур).

Шажанай номнолшод «хойто наһанай хуби заяанда» этигүүлэн илангаяа мүлжэлгэтэ общество доторхи мухар һүзэгтэнэй сэдьхэл бодолые шажанай хооһон һургаалаар манаруулан мунхаруулха гэжэ оролдодог байба. Энэ дэлхэй дээрэ зол жаргал байхагүй, дээдын оронуудтал тэрээниие эдлэжэ болохот, ажалша зониие захирдаг, зонхилдог баяд, ноёдой ашаг туһада хэгдэһэн хүндэ хүшэр ажал бурханай хайрада хүртэхөөр хэрэг үйлэ гээшэ гэхэ мэтээр үгытэй зарасанарта этигүүлхэ ябадал шажан бүхэнэй гол зорилго болоно гэжэ А. М. Горький заадаг байгаа.

Үхэл өөрөө гэнтэ ерэдэг юм гэһэн ойлгомжо хүниие һүрдөөн мунхаруулжа, үхэлтэй тэмсэхэ хаба шадалгүй болгоно. Үхэһэн хүниие амидыруулжа шадагдахагүйнь элитэ, теэд ами наһые ута болгохо шэнжэлэлгэ хэгшэд үхэһэн хүниие амидыруулха зорилго табидаггүй бшуу. Энэ ушарта «амидыруулха» гэһэн үгэ бэеын элүүрые бэхижүүлхэ удхатайгаар хэрэглэгдэнэ. Харин шажанай алба хэгшэд үхэһэн хүнэй һүнэһэ һүлдэнь дахинаа хүнэй бэеые оложо түрэхэ юм гэжэ шал худалаар номнодог юм. Амидыруулха гү, али бэе махабадай гол амин газарнуудые һэргээн элүүржүүлхэ ябадал хадаа үхэшөөгүй, харин ами табиха туйлдаа хүрөөд байһан бэе махабадай, зүрхэнэй хүдэлсэ, амисхаалые, мэдэрэлэй гол һудалнуудые һэргээхэ гэһэн удхатайгаар ойлгогдоно.

Үхэл агшан зуура тохёолдодог гэжэ урдань ойлгодог (хүнэй, бэеһээ һүнэһэниинь гараад, ондоо юртэмсэ худар ошожо, хэтэ мүнхэдөө оршодог юм гэһэн шажанай ойлгомжодо туһалдаг), тиихэ зуураа бэе махабадые элүүржүүлхэ асуудалые шэнжэлхы ухаанай үндэһөөр шиидхэлгые бэрхэтэй болгодог байгаа. Гэбэшье шэнжэлхы эрдэм ухаанай хүгжэхын зэргээр үхэлэй гол шалтагаанууд элирүүлэгдэн, тайлбарилагдаһан байна. Удаан саг соо үргэлжэлэн хүсэлдэдэг дээрэһээнь, ами табиха сагай хэзээ тохёолдохыень тоб байса тодорхойлхо бэрхэтэй гэжэ Ф. Энгельс бэшэһэн байдаг. Энэ заабариин зүбые совет эрдэмтэдэй шэнжэлэлгэ тодоруулаа. Үхэл гээшэ гансада тохёолдодог бэшэ, харин бэе махабадтахи гол нарин газарнуудай удаа дараалан залиран һаладаг хэдэ хэдэн шатаһаа шалтагаалдаг юм. Үхэжэ байха үедэнь гол мэдэрэлэй дээдэ таһагууд—манай мэдэрэлтэй холбоотой уураг тархиин һудалнууд, ухаан бодол гэхэ гү, али «һүнэһэн» гэжэ һүзэгтэй хүнэй нэрлэдэг юумэн түбхын түрүүн хүдэлхэеэ болидог.

Бодол мэдэрэлэй бодото уг унгинь болодог уураг тархи соо условно рефлексын голынь, ондоогоор хэлэбэл: манай бэе махабадай газаа талын үзэгдэлнүүдтэй харилсадаг холбоонууд байдаг гэжэ ородой агууехэ эрдэмтэ И. П. Павлов хэлээ һэн. Уураг тархиин һудалнууд бэе махабадда болоһон бүхы үзэгдэлнүүдые хинадаг, тааралдуулдаг, газаа талын үзэгдэлнүүдтэхи хубилалтануудта бэе махабадай тааралдалгые хангадаг юм гэжэ И. П. Павлов заана.

Уураг тархиин орёо бүридэлынь хүнэй бэе махабадай хүгжэлтэ, хубилалтатай холбоотойгоор һаяшаг болбосорһон хадаа аягүй юумэнэй тохёолдоходо айхабтар бэлэхэнээр дайрагдадаг, тиигээд хамагһаа урид муужардаг. Энэнь юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, уураг тархимнай түбхын түрүүн мэдэрэлээ алдадаг байна. Үхэжэ байтараа амидырһан нэгэ солдадһаа «ондоо тээгүүр юу харабат?» гээд асуухада «үхэлөө» унтажа үнгэргэжэрхёоб гэжэ харюусаһан байгаа.

Уураг тархиин гол һудалнуудай мэдэрэлээ алдаһанай һүүлээр доодо шатын һалбаринуудынь хүдэлхэеэ болидог. Энээниие нюдэнэй харасын залиралга гэршэлнэ. Тэрэнэй удаа нюрганай нугарһан мэдэрэлээ алдадаг, эсэсэй эсэстэ амисхаал таһалдажа, зүрхэн сохилхоёо болёод, үхэл ерэдэг юм. Газаа талаһаань харахада үхэһэн шэнги байбашье, зүрхэниинь сохилхоёо, амисхаалхаяа болибошье, бэе махабадай зарим газарнуудынь үшөөл амиды байдаг. Юундэ тиигэнэб гэхэдэ, бээдэхи юрын һудалнууд хүдэлһөөр байдаг бшуу. Элдэб һудалнуудаар дамжан тэжээл абалгыень бэе махабадай ажамидаралай шэнжэ тэмдэг мүн гэжэ Энгельс тайлбарилһан байна. Бэеын гол амин газарнуудай бүтэн байтарнь (жэшээлхэдэ: шуһаяа ехээр гараһанһаа, электрын элшэдэ дайрагдаһанһаа гэхэ мэтээр) ами табилгын тохёолдоо һаа, тусхай арга хэрэглэн бэе махабадыень амидыруулһан ушар олон бии.

Үхэжэ эхилһэнэй һүүлээр бэе махабада 5—6 минутын туршада үшөөл амиды байдаг юм. Тэрэнэй удаа гол мэдэрэлэй һудалнууд һандараад, эсэслэн үхэдэг. Энээнэй һүүлээр бэе махабадые амидыруулхын аргагүй.

Ородой эрдэмтэ Ф. А. Андреев бэе махабадые амидыруулха асуудалые эрдэм ухаанай үндэһөөр шэнжэлэлгэдэ эхи табигша гэжэ тоологдодог. Үхэлэй шэнжын үзэгдэһэнэй һүүлээр гол ехэ һудал уруунь адреналинтай шэнгэн эм хэжэ, бэе махабадыень һэргээн элүүржүүлхэ арга хэрэглэдэг юм. Хожомынь энэ аргые улам нарижуулан хүгжөөһэн байха. Сагһаа урид тохёолдоһон үхэлые зайсуулхын түлөө тэмсэдэг арга методууд, юун дээрэһээ үхэлэй хүрэдэгые шэнжэлхэ хүдэлмэри манайда 20 гаран жэлэй туршада хэгдэнэ.

Аргаламжын газарта хүниие амидыруулха комплексно арга мүнөө үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоо. Абарагдаһан амин бүхэн врачын ехэ баатаршалгада тоологдон, баяр омогорхол үүсхэнэ. Урдань иимэ аргын бии болоогүйдэ, амидырхааршье хүниие хара хараһаар үхүүлдэг байгаа бшуу.

Гэбэшье үхэлэй хайшан гээд тохёолдодогые, бэе махабада һэргээн шэнжэлэлгэдэ һаяхан лэ эхи табигдаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Үбшэнэй шалтагааниие мэдэжэ, бэе махаба-

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

Уржадэр БурАССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ Улан-Удын ПВЗ-гэй «Локомотив», Кяхта городой футболистнуудай командын хоорондо нүхэрэй ёһоной уулзалга үнгэргэгдөө. Энэ уулзалганда «Локомотивай» футболистнууд шүүһэн байна. **Зураг дээрэ:** Кяхтын командын воротагай дэргэдэ.

Л. Хайдуровай фото.

ДАРЫ ТУҺАЛАМЖА ҮЗҮҮЛХЭ

Саянта горхоной зүүн эрьедэ Улан-Удын горОНО-гой спортивна лагерь түбхинэнхэй. Энэ лагерь ерээдүйн залуу үетэнэй махабада һайжаруулха хэрэгтэ ехэхэн үүргэ дүүргэхэ зорилготой. Тиибэшье һаа, лагериин үхибүүдэй байра байдалда ехэхэн дутагдалнууд бии.

— Лагериимнай үхибүүд байра байдалаа өөһэдынгөө хүсөөр, 15 үдэрэй туршада түхеэржэ дүүргэһэн юм,—гэжэ тус лагериин начальник нүхэр Баранов хөөрэнэ. — 75 хүнэй байха 26 майхан татаһан, кухни, столово, волейбол, баскетбольно талмай түхеэрһэн, эдихэ юумэеэ хадагалха хүйтэн нүхэ, худаг малтаһан байхабди. Энэ хүдэлмэридэ ехэ наһатай үхибүүднай бүхы хүсэ шадалаа элсүүлдэг байгаа.

Гэбэшье мүнөө лагерьта амаржа байдаг үхибүүдтэ ажалшадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй, нэн түрүүн тэрэнэй арадай гэгээрэлэй таһагай зүгһөө анхарал багаар гэхэ гү, али ёһо тэдысэ хандуулагдана. Нэгэдэхеэр, энэ лагерь түбхинэһөөр һара шахуу боложо байна. Теэд мүнөөдэр болотор тус лагерьта электрын гэрэл оруулагданагүй. Электрын гэрэл оруулхада тиимэшье ехэ хүдэлмэри хэрэгтэй бэшэ юм. Лагерьтай зэргэлэн шахуу МВД-гэй хүдэлмэрилэгшэдэй үхибүүдэй лагерь байдаг. Ядахын сагта эндэһээшье электрын гэрэл татажа оруулхаар байгаа. Энээнһээ боложо, боро хараанай эхилэн сасуу лагериин үхибүүдэй дунда ябуулагдадаг хүмүүжүүлгын хүдэлмэри хизаарлагдана.

— Гэрэлтэй һаань, лагериимнай үхибүүд сүлөөтэй сагтаа—үдэшэниинь шатар, даам наадаха, киношье хараха байгаа, теэд тиимэ аргын үгы дээрэһээ, эртэ унтаридаа орохо баатай бологдоно,—гэжэ тус лагериин тренер нүхэр Санданов хөөрэнэ.—Үхибүүднай хура, бороогой ороходо ехээр ядалсана. Бүхэли үдэртөө майхан соогоо хэбтээд, үдэшэ болоходо амаржа унтаха гэхэдээ зободог юм.

Хоёрдохи шалтагаанинь юуб гэхэдэ, лагериин үхибүүдэй эдихэ хоол шэрэхэ машина байхагүй. Тиимэһээ эдихэ юумэ асархаяа город ошоһон лэ хүн бүхэли үдэрөөрөө машина угтаха баатай болоно. Энээнһээ боложо үхибүүдэй хоол таһалдуулагдахаяа һанана. Мүн эдэнэрэй эдеэгээ шанахадань түлеэн хэрэгтэй болодог гээшэ ааб даа. Баһал энэ асуудал шиидхэгдээгүй байһаар. Үхибүүд эдеэгээ шанахын тула ойро тойронхи модо суглуулдаг заншалтай. Теэд һара шахуу амаржа байһан зондо дүтэ шадарайшье түлеэн олдохоёо болинхой.

Гурбадахяар, амаржа байдаг үхибүүд арбаад хоноод, банида орожо, бэеэ угааха ёһотой байгаа. Теэд энэшье хэрэг миин талада үлэнхэй. Дүтэ шадар байрладаг МВД-гэй үхибүүдэй лагерьта бани бии юм. Теэд нэгэ «ехэ» даргын заабаряар эндэхи банида орохо аргань хаһагданхай. Тэрэшэлэн умывальник, таз, амһарта гэхэ мэтэ хэрэгтэй юумэнүүд энэ лагерьта ехэ хомор.

— Лагерьта ямар юумэнүүд хэрэгтэй болохоб гэһэн гуйлтатайгаар тусхай саарһан горгүйсэдкомдо эльгээгдэһэн байгаа. Теэд гүйсэдкомой хүтэлбэрилэгшэд эриһэн юумэнэймнай хахадыень зураһан байна. Жэшээнь, үдэшэлэн үхибүүд унтахынгаа урда тээ хүл гараа угаадаг ха юм. Лагерьтамнай оройдоо 5 таз, 3 умывальник бии,—гэжэ нүхэр Баранов хөөрэнэ.

Тэрэшэлэн амарагшадай эдеэ хоол шанаха оройдоо нэгэ хүниие хараалаа. Тиихэдэ баян дээрэ наадаха, медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдые, завхозые үгөөгүй.

Эдэ бүгэдэһөө боложо, амаржа байгшадта ёһотой гэгшын анхарал хандуулагданагүй.

Мүнөө эхилээд байһан хоёрдохи сезондо үхибүүдэй һайнаар амархын хажуугаар, спортивна мэргэжэлээ дээшэлүүлхэдэнь туһаламжа үзүүлэгдэхээр болоод байна.

Дурсагдаһан дутуу дундануудые усадхахын тула городской Соведэй гүйсэдкомой хүтэлбэрилэгшэд дары хэмжээ абаха аабзэ гэжэ һанагдана.

Б. Цыремпилов.

Үхэлтэй тэмсэхын тулада эрдэмтэд юу хэнэб

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта)

дай хаанаа гэмтэһые оложо, сагһаа урид үхэхэ ябадал зайсуулхын тула саашадаа угаа ехэ юумэн хэгдэхэ ёһотой. Үхэжэ байһан хүниие амидыруулхын тула врачай мэдэлдэ даншье бага саг—оройдоо 5—6 минута үлэнэ. Эды шэнээхэн саг соо хэршье ехэ юумэн хэгдэхэб даа. Тиимэһээ үхэжэ захалха эсэслэн үхэхэ хоёрой хоорондохи сагые (5—6 минутые) һунааха гээшэ түрүүшын ээлжээндэ шиидхэгдэхэ ёһотой асуудал болоно. Тайлбарилан хэлэбэл: ураг тархи соохи гол һудалнуудай түргөөр һандаралгые һаатуулжа, эсэслэн үхэлгын саг болзорые һунааха шухала.

Энээниие хайшан гэжэ хэхэб?

Халуун шуһатай бэе махабадые искуственна аргаар хүргэһэнэй үндэһөөр амиды байлгыень удааруулжа болохо гэжэ ородой эрдэмтэ П. И. Бехметьев энэ зуун жэлэй эхин дээрэ тодоруулһан юм. Бэе махабадтахи шуһа тэжээлэй буйларалгые удааруулһанай үндэһөөр эршэ хүсэнэй гараса, тэжээлэй хэрэглэгдэсэ хородог байна. Тиигэжэ тэрэ шуһа тэжээл болон кислородой таһалгаряагүй орожо байхые эридэг махабадай (клеткэнүүдэй) һандаралга нилээд удаарна. Иигэжэ байхадань, элдэб һандарал ба шуһанай гүйдэлэй таһалдалгые ураг тархи удаахан тэсэжэ болохо юм.

Искусственнаар хүргэдэг арга (гипотерми) хэрэглэн, манайда, мүн хилын саана хүнэй зүрхэндэ ямаршье орёо нарин операци хэдэг болонхой. Энээнгүйгөөр хэгдэһэн операциие убшэнтэн тэсэжэ шадахагүй байгаа.

Үхэжэ эхилхэ эсэслэн үхэхэ хоёрой хоорондохи сагые гипотерми гэдэгэй ашаар һунааха шэнжэлэлгын хүдэлмэри эксперементальна физиологиин лабораторидо үргэнөөр хэгдэжэ байнхай. Нохойн бэедэ хэһэн олон тоото туршалгануудай үрэ дүнгүүдһээ харахада иимэ байба: шуһаяа ехээр гараһанай шалтагаанһаа үхэжэ эхилһэн нохойн бэеые искусственна аргаар гипотермигээр хүргэхэдэ, 5—6 минута соо бэшэ, харин 30 минута, 1 час хүрэтэр амиды үлөө. Клиникын эрхэ байдалдашье үхэжэ эхилхэ эсэслэн үхэхэ хоёрой хоорондохи сагай хугасаае 5—6 минута бэшэ, бүри ехээр һунаан, саашадань амидыруулжа шадагдадаг болохол байха гэжэ батсаанабди. Тиигэбэл, үхэлые зайсуулхын түлөө тэмсэлдээ хүнэй туйлаһан шэнэ, ехэ илалта болохо байна.

Энэмнай бэе махабадай үхэлгые, үхэлэй нюусые хүн хэзээшье ойлгон мэдэржэ шадахагүй, эдэ үзэгдэлнүүд бурханай мэдэлдэ байдаг гэхэ мэтээр номнодог шажанай түлөөлэгшэдэй худал хуурмагые балшыса элирүүлхэ болоно. Үхэлые зайсуулхын түлөө амжалтатайгаар тэмсэхэ арга методүүдые тодорхойлон зохёохо ябадал хүнэй хүсэндөө этигэлгые бүри бата болгохонь лабтай.

Профессор В. НЕГОВСКИЙ,
СССР-эй медицинскэ эрдэм ухаанай академиин дэргэдэхи бэе махабада элүүржүүлхэ экспериментальна лабораториие даагша.

Хилын саанаһаа

Советско-индонезийскэ харилсаан

ДЖАКАРТА, июлиин 28. (ТАСС). СССР Индонези хоёрой хоорондо экономическа, техническэ харилсаа холбоо байгуулха тухай нэмэлтэ протоколнуудта мүнөөдэр Джакартада гар табигдаба. Эдэ протоколнуудай ёһоор Советскэ правительство Индонезиин правительствын хүсэлые хараада абан, Амбоинда (Молуккска аралнууд) технологическа факультет, Джакартада зуу мянган хүнэй һууритай стадион барижа үгэхые зүбшөөгөө. Тэрээнһээ гадна СССР-эй дээдэ һургуулинуудта Индонезиин эрхэтэдэй һураха арга олгожо, багшанарые бэлэдхэхэ хэрэгтэнь Индонезидэ туһаламжа үзүүлхые Советскэ правительство зүбшөөһэн байна.

Нэмэлтэ протоколнуудта Индонезиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Субандрио, СССР-эй хэрэгүүдээр этигэмжэтэ П. С. Кузнецов гар табяа.

Нью-Йоркдохи советскэ выставкые США-гэй газар тарялангай министр хараба

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 28. (ТАСС). Нью-Йоркдохи советскэ выставкые США-гэй газар тарялангай министр Э. Бенсон һамгантаяа үсэгэлдэр хараһан байна. Выставкэ дээрэ табигдаһан юумэнүүдые хараһанайнгаа һүүлээр Э. Бенсон корреспондентнүүдэй олон тоото асуудалнуудта харюусаа. Советскэ выставкые ехээр һонирхооб гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Наукын, соёл культурын, техникын талаар харилсаатай болохые, худалдаа наймаанай холбоо барисаа үргэдхэхые хүсэхэ байнаб. Нью-Йоркдохи советскэ выставкэ, Москвадахи Америкын выставкэ манай оронуудай хоорондохи харилсаа һайжаруулгада туһалха байна гэжэ тэрэ хэлээ. Советско-американска худалдаа наймаан саашадаа хэр зэргээр үргэдхэгдэхэ гээшэб гэһэн асуудалда харюусахадаа, Э. Бенсон иигэжэ хэлээ. Ондоо тээшэнь худалдахаар эд бараан США-да элбэг юм. Худалдаа наймаа ямаршье һаад хизаарлалтагүйгөөр эрхилхые би хүсэхэ байнаб. Энээнһээ Америкын фермэрнүүдэй олзотохо байһаниинь лабтай.

Мүнөө жэлдэ Советскэ Союзда ошохо бэзэб гэжэ найдажа байһан тухайгаа Э. Бенсон мэдүүлээ. Советскэ хүдөө ажахытай танилсахын, хүдөө ажахын продуктнуудаар худалдаа наймаа үргэдхэн хүгжөөхын тулада гүрэнэй ажал-ябуулагша боложо СССР-тэ ошохо байнаб гэжэ тэрэ хэлээ.

Афганистандахи Баграмска аэродромой барилга

КАБУЛ, июлиин 28. (ТАСС). Советскэ мэргэжэлтэдэй туһаламжатайгаар баригдажа байһан Баграмска аэродромой барилгада ошожо ерэһэн өөрынгөө хүдэлмэрилэгшын тэмдэглэлые «Анис» газетэ толилоо. Барилгын хүдэлмэриин эрхим шанартайгаар хэгдэдэг, ехээр оньһожоруулагдаһан тухай газетэ тусгаар тэмдэглэһэн байна.

Аэродром бариха хүдэлмэри тон түргэнөөр хэгдэдэг дээрэһээнь, эндэ ошогшод ехээр баясадаг байна гэжэ «Анис» газетэ бэшэнэ.

Советскэ болон афганска мэргэжэлтэдэй хани барисаатайгаар ажалладаг байһаниинь һайшаалтай гэжэ статьягай автор онсолон тэмдэглэнэ. Барилгын дүүрээд байхада, нютагай хүн зондошье, бүхы Афганистанда ехэ туһа болохо гэжэ этигэнэб гээд тэрэ бэшэнэ.

Японой хүдэлмэришэд-түмэр замшадай профсоюзуудай съезд

ТОКИО, июлиин 28. (ТАСС). Энгэй хүнүүдэй мэдэлдэ байдаг түмэр замай хүдэлмэришэдэй профсоюзуудай бүгэдэниитын федерациин съезд Беппу городто болоод, мүнөөдэр хүдэлмэреэ дүүргэээ. Съездын мүнөөдэрэй түгэсхэлэй заседани дээрэ баталан абтаһан программа дотор иигэжэ заагдана. Ажалшадай эрхые хамгаалхын түлөө, эб найрамдалай, демократиин түлөө тэмсэл федерациин шухала зорилгонууд болоно. Японо-американска «аюулгүйн договорые» шэнээр хаража үзэхэ ябадалда эсэргүү тэмсэл хэхые энэ программа уряална. Японо-американска «аюулгүйн договорые» буруушааһан уряада гар табилгада федерацида ородог профсоюзуудай бүхы гэшүүдэй хабаадалсахые программа уряална.

Кубын национальна һайндэр

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 28. (ТАСС). Хариин оронуудай хамааралсалгаһаа революциие хамгаалхаар, газарай реформые дэмжэхээр шууд шиидэнги байһанаа миллион шахуу кубинецууд үшөө дахин гэршэлэн харуулба.

«Июлиин 26-най хүдэлөөнэй» 6 жэлэй ойе национальна һайндэр гэжэ правительство соносхоһон байгаа. Энэ үдэр Кубын ниислэл—Гаванада ороной бүхы нютагуудһаа хүдэлмэришэд болон таряашадай түлөөлэгшэд ерээ. «Город болон тосхонуудай аха дүүнэр революциие хамгаалхын тулада нэгэдэгты!», «Газарай реформо бэелүүлэгты!», «Добтолгын болоо һаань, бидэнэр революционно армида оролсохобди!» гэһэн уряа лозунгнуудые демонстрантнууд барижа ябаа.

Д-р Фидель Кастро, Кубын президент Освальдо Дортикос, правительствын гэшүүд, Латиин Америкын оронуудһаа ерэһэн айлшад, тэрэ тоодо Мексикын урдын президент Ласаро Карденас, Чилиин арадай тэмсэлэй фронтын президент Сальвадор Альенде болон бусад демострацида хабаадагшадые ниислэлэй гол талмай дээрэ амаршалаа.

Премьер-министр д-р Фидель Кастро ехэ үгэ хэлээ. Таряашадай байдалда, правительствын соносхоһоной ёһоор газарай реформо бэелүүлгэдэ тэрэ гол анхаралаа хандуулаа. Таряашад «манай орондо анхаралда абтадаггүй байһан дээрэһээ хүндэ хүшэр байдалтай болонхой» гэжэ тэрэ хэлээ. Гэбэшье бидэнэр мүнөө «үгытэйшүүлдэ хододоо түшэглэн урагшаа шууд дабшахабди» гэжэ Кастро саашань хэлээ.

Кубын дотоодын хэрэгүүдтэ хариин оронуудай хамааралсалгые буруушааха зуураа, Кастро иигэжэ мэдүүлээ: «Кубые хариин оронуудай компанинуудта худалдахаар байһан саг үнгэрөө». Бидэнэй эрхэ сүлөөе хүндэлдэг бүхы оронуудтай Куба хани барисаатай байхые хүсэнэ, зүгөөр «бидэниие дайрадаг, мүлжэдэг» оронуудтай Куба хэзээдэшье холбоо байгуулхагүй» гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Хариин оронуудай хамааралсалгые буруушааһан, Кубадахи революциие хамгаалһан үгэнүүдые ороной бусад олон гүрэнэй болон олониитын ажал-ябуулагшад хэлэһэн байна. «Революциие удааруулхыень» 6 миллион Кубын арад зүбшөөхэгүй гэжэ Кубын ажалшадай конференциин түрүүлэгшэ Давид Сальвадор мэдүүлээ.

Бэеэ даанхай байдалайнгаа түлөө Кубын арадай хэжэ байһан тэмсэлые Латиин Америкын арадуудай дэмжэдэг тухай Кубын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командалагша Рауль Кастро хөөрөө.

Уласхоорондын кооперативна хүдэлөөнэй нэгэдэлэй түлөө

БЕРЛИН, июлиин 28. (ТАСС). Польшын, Венгриин, Албаниин, ГДР-эй эд хэрэглэгшэдэй кооперацинуудай нэгэдэлнүүдэй түлөөлэгшэдэй зүблөөн Берлиндэ боложо байнхай. Уласхоорондын кооперативна хүдэлөөнэй мүнөө үеын байдалай асуудалнуудые зүблөөндэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэһэн байна. Уласхоорондын кооперативна союзай центральна комитедтэ болон гүйсэдкомдо зүблөөн бэшэг эльгээгээ. Энэ бэшэг соонь иигэжэ онсолон тэмдэглэгдэнэ. Уласхоорондын кооперативна союзай хүтэлбэрилхы органууд социалистическэ дүрбэн ороной кооперативна организацинууд тушаа газаашалга хэхэ политикаяа болюулха ёһотой. Уласхоорондын кооперативна хүдэлөөнэй таһаранги байһые зайсуулха тухай асуудал зүбшэн хэлсэхын тулада 1959 оной сентябрьда Мюнхендэ болохоёо байһан энэ союзай гүйсэдкомой удаадахи заседанида дүрбэн организациин түлөөлэгшэд уригдаха ёһотой гэһэн эрилтэ бэшэгэй авторнууд хэһэн байна.

Уласхоорондын кооперативна хүдэлөөнэй бата нэгэдэл тогтоохо зорилгоор гаргагдажа байһан хүсэлэл оролдолгые дэмжэхыень бүхы дэлхэйн кооперативуудай гэшүүдые бултыень бэшэгэй авторнууд уряалһан байна.

Алжирта Франциин сэрэгүүдэй ябуулга дахяад буруу һүрэбэ

ПАРИЖ, июлиин 28. (ТАСС). Алжир арадта эсэргүү колониальна дай таба шахуу жэл соо хэжэ байһан Франциин Алжиртахи сэрэгэй командовани Алжирай Национально-сүлөөрэлгын армида шанга сохилто үгэхэ гэһэн һэдэлгэ дахяад хээ.

Алжиртахи Франциин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй главна командалагша Морис Шаль гэгшын хүтэлбэреэр Франциин 30 мянган тоото сэрэг ороной хойто талада Кабилиин хадануудта июлиин 22-то сэрэгэй ябуулга хээ. Алжирта дайнай эхилһэнһээ хойшонхи эгээн ехэ сэрэгэй хэмжээ-ябуулга болоно гэжэ хариин оронуудай хэблэл энэ добтолгые нэрлэһэн байна. Франциин сэрэгүүд булюу ехэ хүсэтэй байбашье, Алжирай отрядуудта дүтэлжэ шадаагүй. Алжирай патриодууд бүлэг бүлэг боложо, хада уулаар хоргодоод, Франциин сэрэгүүдэй сохилтоһоо зайсажа шадаа гэжэ хэблэл мэдээсэнэ.

Румыниин Арадай Республика. 1959 ондо хара металлурги ехээр дэбжээ. Тэрэнэй ашаар үнгэрэгшэ жэлэйхитэй жэшэбэл, хара металлургиин продукциин хэмжээн 23 процентээр нэмээ. **Зураг дээрэ:** Романдахи трубопрокатна шэнэ заводой цехүүдэй нэгэн соо. **Румыниин Аджерпресс агентствын** фото.

КНДР-эй нүүрһэнэй промышленностиин хүгжэлт

ПХЕНЬЯН, июлиин 28. (ТАСС). Урда Пхенан провинцидахи Хе… боной нүүрһэнэй шахта һаяхан ашаглалгада үгтөө. Энэ шахта жэл соо хахад миллион тонно нүүрһэ үгэдэг байха юм.

КНДР-эй нүүрһэнэй эгээн томо бассейнын Хойто Хамген провинцидахи шахтануудта хүсыень ехэ болгохо горьтой хүдэлмэри хэгдэнэ. Шахтанууд үргэдхэгдэхэһөө гадна шэнэ техникээр улам һайнаар хан… гагдана. Уһанай хүсэ хэрэглэн нүүрһэ малтан абаха арга хэрэглэгдэнэ, шэрэлгын хүдэлмэри оньһожоруулагдана.

Бэдэрэлгын хүдэлмэри үргэнөөр хэгдэжэ байнхай. Тумунган мүрэнэй эрье шадарай районуудта 7… миллион тонно һайн шанартай нүүрһэ малтажа абахаар шэнэ уурхай һаяхан олдоо. Жэлдээ нэгэ миллион тонно нүүрһэ малтан абаха хүсэтэй шахта энэ уурхайн райондо баригдажа байна. Шэнэ бассейнын шахтануудта ойрын 2—3 жэлэй турша соо жэлдээ 8 миллион тонно хүрэтэр нүүрһэ малтан абтадаг болохо юм.

МНР-эй тракторнууд улам олон болоно

УЛАН-БАТОР, июлиин 28. (ТАСС). Хүдөө ажахые социалистическэ ёһоор шэнэдхэхэ хэмжээ ябуулгануудые амжалтатайгаар бэелүүлхын, газар тарялан түргэнөөр хүгжөөхын тулада МНР-эй правительство хүдөө ажахын хүдэлмэри оньһожоруулха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулдаг байна.

МНР-эй полинууд дээрэ мүнөө үедэ 2.500 гаран (15 хүсэтэйдэ оруулхада) трактор, тэрэ тоодо хүдөө ажахын нэгэдэлнүүдтэ — 730 трактор хүдэлнэ

Монголой тракторнуудай тоо гурбан жэлэй эсэстэ (1960 ондо) 195… онойхидо орходоо 6,2 дахин, ком… байнуудай тоо 6 дахин олон болохо юм.

Фестивалиин концертнүүд

ВЕНА, июлиин 28. (ТАСС). Фестивалиин концертнүүдэй түрүүшын үдэшэ үсэгэлдэр Венэдэ болоо. Австриин ниислэлэй эгээн эрхим концертнэ залнуудта, оперно болон драматическа театрнуудта, спортын «Штадтхалле» гэжэ шэнэ ордон соо эдэ концертнүүд болоһон байна.

Чанкайшиспнуудта шанга сохилто үгтэбэ

ПХЕНЬЯН, июлиин 27. (ТАСС). Синьхуа агентствын корреспондент Фуцзяньска фронтһоо иигэжэ дам… жуулна:

Мацзудао аралнууд дээрэ шэ… бээлһэн чанкайшистка сэрэгүүд Хуанцивань гэжэ тохойдо олзоборилгодо гараад ябаһан загаһашадай суднанууд руу июлиин 27-ной 6 час 40 минутада арба үлүүтэй дахин артиллереэр буудаа.

Хуанцибаньдао хахад арал дээрэхи Хитадай Арадай-сүлөөрэлгын армиин артиллери суднануудые буудаһан чанкайшистнуудта 7 часта шанга сохилто үгөө.

Баруун Пакистанда уһанай үер болоо

КАРАЧИ, июлиин 28. (ТАСС). Июлиин 4-һөө 18 хүрэтэрхи үе соо бороо хурын ехээр ороһон дээрэһээ гол мүрэнүүд халижа, Баруун Пакистанай экономикодо горьтой хохидол тохёолдуулаа гэжэ Пакистанай информациин департамент мэдээсэнэ.

Баруун Пакистанай 11 миллион хүн зонтой 12 район илангаяа ехээр хохидолдо ороо. Эдэ районуудта 1.400 мянга гаран акр тариалан болон бэлшээри гэмтээгдэһэн байна. 1.428 тосхон уһанда абтаа. 21.369 гэр гэмтээгдэһэн, һандаргагдаһан байха юм. 41 хүн уһанда абтажа үхөө.

Эдэ мэдээнүүд хүсэд бэшэ, аадар бороо орожол байһаар гэжэ мэдээсэл соо тэмдэглэгдэнэ.

Редактор **Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.**

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции редактора — 46-32, зам. редактора — 32-74, отв. секретаря — 27-37, отделов: партийной жизни — 34-05, сельского хозяйства и советского строительства — 47-59, промышленности и транспорта, пропаганды, информации — 35-14, культуры — 24-74, писем и рабселькоров — 40-49, отдел переводов, корректорская — 35-95, бухгалтерия — 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Н01103. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 5018.